

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1921.

Andra kammaren.

Nr 22.

Tisdagen den 15 mars.

Kl. 2 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 8 och den 9 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet *Ekeberg* avlämnade:

dels Kungl. Maj:ts skrivelser:

nr 159, med tillkännagivande att bebådad framställning till riksdagen angående anslag å 1922 års riksstat till bestridande av vissa kostnader för ägodelningsrätter icke kommer att förläggas riksdagen; och

nr 160, med tillkännagivande att bebådad framställning till riksdagen i ärende angående uppförande av nya ekonomihus vid den till centralfängelset vid Mariestad hörande jordbruksfastigheten icke kommer att föreläggas riksdagen;

dels ock Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 131, angående pension å allmänna indragningsstaten åt tygarbetarna O. Å. Thelander och J. D. Carlsson;

nr 132, angående pension å allmänna indragningsstaten åt hästskötaren K. F. Almqvists änka, Alma Helena Almqvist, född Hane;

nr 133, angående pension å allmänna indragningsstaten åt förre verkmästaren vid kronobageriet i Karlsborg E. W. Boustedts änka, Lovisa Boustedt, född Jansson;

nr 134, angående pension å allmänna indragningsstaten åt maskinisten M. B. B. Albins änka, Bengta Albin, född Andersson;

nr 171, angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete åt extra tvättbiträdet vid Östersunds hospital Linnéa Bylund;

nr 149, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § 1 mom. i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper:

Andra kammarens protokoll 1921. Nr 22.

nr 165, med förslag till lag om ändrad lydelse av 254 a § i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse;

nr 166, angående tullfri införsel av en telefonkabel;

nr 167, angående anvisande av medel till förstärkning av reservationsanslaget till kostnader för uppskattning av mark i och för framdeles skeende taxering till jordvärde- eller jordrättestegrings-skatt;

nr 168, angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv;

nr 169, angående årligt understöd åt e. o. tullvaktmästaren Carl Johan Rudolf Öhmans änka och barn;

nr 174, angående fortsatt årligt understöd åt under tjänstutövning omkomna t. f. gränsridaren P. A. Staffanssons son Cingal;

nr 175, angående utsträckning av tiden för tullfri disposition av tullpliktiga utställningsföremål, som införts till baltiska utställningen i Malmö år 1914;

nr 180, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om avdrag vid 1922 års taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt;

nr 176, angående understöd till upprättande och underhåll av särskilda boksamlingar för fortsättningsskolor samt för vissa till yrkesundervisningen hörande läroanstalter;

nr 162, angående utläggande av statsgruvefält vid Stekenjokk och Remdalen i Vilhelmina socken av Västerbottens län; och

nr 170, angående anslag för verkställande av undersöknings- och försvarsarbeten å för kronans räkning inmutade områden inom Norrjö socken av Västerbottens län.

Nämnda skrivelser och propositioner bordlades.

§ 3.

Herr förste vice talmannen gav nu ordet till

Svar å interpellationer.

Hans excellens herr statsministern v o n S y d o w, som anförde: Herr talman, mina herrar! Med kammarens medgivande har herr Hage riktat vissa frågor *dels* till statsministern beträffande regeringens anstalter mot arbetslöshet, *dels* till justitieministern rörande åtgärder i syfte att bereda arbetslösa skydd mot vräkning.

Slutligen har herr K. E. Johanson erhållit kammarens tillstånd att till socialministern framställa vissa frågor angående arbetslöshetsförsäkringens läge.

Med hänsyn till dessa frågors inbördes sammanhang har jag ansett mig böra på en gång besvara desamma.

Herr Hages till statsministern riktade frågor äro av följande lydelse:

1) Vill regeringen på lämpligt sätt lämna riksdagen ett meddelande, huru långt utredningen angående åtgärder mot arbetslösheten fortskridit samt när dylika åtgärder kunna förväntas, ävensom vilka åtgärder eventuellt redan igångsatts eller komme att igångsättas, samt om några åtgärder vidtagits eller komma att vidtagas för ökan-

det av arbetstillgången genom igångsättandet av arbeten med statsanslag, genom beställandet från enskilda företag av förnödenheter för statens räkning eller genom anknytande av handelsförbindelser med länder (främst Sovjet-Ryssland) där avsättning av svenska varor kan förväntas?

Svar å interpellationer.
(Forts.)

2) Anser regeringen, att man skulle kunna genom åstadkommandet av ett särskilt organ, något slags försvarsberedning mot arbetslösheten, medverka till att vid inträffande arbetslöshet det förberedande arbetet för åtgärder mot arbetslösheten kunde forceras, så att åtgärderna fortare kunde bli verkliga, och är i så fall regeringen villig medverka till ett dylikt organs tillkomst?

I sina sålunda framställda frågor har interpellanten upptagit ett ämne, som även enligt regeringens uppfattning är av utomordentlig vikt och åt vilket regeringen därför ägnat den största uppmärksamhet. Ett bevis för att regeringen behjärtat det rådande allvariga läget på arbetsmarknaden synes mig ligga i de nu avlämnade propositionerna — nr 150 angående *anslag för bekämpande av arbetslöshet och lindrande av nöd*, samt nr 158 angående *anslag för anordnande av arbeten inom kommunikationsverken för bekämpande av arbetslöshet*. Svaret på interpellationen har i själva verket genom dessa propositioner redan givits. De belopp, som för bekämpande av arbetslösheten och lindrande av nöd preliminärt äskas i den förstnämnda propositionen, utgöra visserligen icke f. n. mera, än som i årets statsverksproposition för ändamålet beräknats å innevarande års tilläggsstat och på extra stat för år 1922. Men det är regeringens avsikt, att längre fram under riksdagens lopp, då utsikterna på arbetsmarknaden kunna klarare överblickas och mer ingående kännedom vunnits om budgetläget, begära de ytterligare belopp, som då efter förnyad prövning finnas erforderliga. Sannolikt blir det väl fråga om en summa av den ungefärliga storlek, som nu förslagsvis av arbetslöshetskommissionen beräknats. Därest riksdagen, såsom jag hoppas och varmt förordar, välvilligt upptar dessa förslag, skall det visa sig, att de svenska statsmakterna i ekonomisk offervillighet gentemot de arbetslösa äro redo att sträcka sig så långt, som den bekymmersamma finansiella ställningen medger.

Denna redobogenhet att i mån av förmåga hjälpa de arbetslösa undan den värsta nöden har från början ingått i regeringens planer. Redan i årets statsverksproposition gavs uttryck åt den uppfattningen, att inför den beklagliga ökning av arbetslösheten, som under slutet av nästlidna höst inträtt, avsevärda belopp måste ställas till förfogande för arbetslöshetens bekämpande och lindrande av nöden. Kungl. Maj:t hemställde därför om beräkning av anslag för nämnda ändamål under uttryckligt angivande av sin avsikt, att, så snart så kunde ske, inkomma med särskild framställning i ämnet och därvid närmare angiva storleken av de anslag för såväl detta som kommande år, vilka efter ytterligare undersökningar kunde finnas nödiga. Att på detta sätt regeringens slutliga ståndpunkttagande något framskjutits, har sin förklaring däri, att arbetslöshetskommissionen icke ansett sig kunna före statsverkspropositionens avlämnande

Svar å interpellationer.
(Forts.)

inkomma med slutlig utredning och förslag. I en preliminär redogörelse för läget på arbetsmarknaden under sistlidna höst framhöll kommissionen, hurusom utsikterna tedde sig mycket bekymmersamma, men att ett mera definitivt bedömande vore synnerligen svårt, förrän den verkliga vintersäsongens inträdande fram i februari fått visa sina verkningar och den allmänna ekonomiska situationen kunde klarare överblickas. Detta tillvägagångssätt, att något framskjuta tidpunkten för definitivt framställning i ämnet, har under de föregående åren regelbundet använts och syntes även regeringen erbjuda de bästa garantierna för den grundliga behandling av frågan, som dess stora betydelse gjorde önskvärd.

Det dröjsmål, som sålunda uppstått, innebär dock ingalunda, att regeringen eller den för frågan närmast ansvariga arbetslöshetskommissionen icke i allt fall skulle ha visat intresse och aktivitet vid bekämpandet av den hittills aktuella arbetslösheten. Då en sådan uppfattning framträtt i interpellantens motivering till sina frågor, tillåter jag mig hänvisa till arbetslöshetskommissionens skrivelse till socialministern av den 28 februari 1921, som finnes avtryckt i propositionen nr 150. Av denna redogörelse framgår, att efter årsskiftet, då arbetslösheten plötsligt svällde ut, alla de åtgärder till de arbetslösa bispringande igångsatts från det allmänna sida, som under föregående krisår vunnit tillämpning. Sålunda hava *nödhjälpsarbeten* anordnats i ständigt ökad omfattning och direkt *understödsverksamhet* öppnats på de orter och för de arbetslösa, för vilka man ännu icke hunnit anordna nödhjälpsarbeten eller vilka, såsom kvinnliga arbetslösa, under innevarande årstid, icke kunna till sådana hänvisas.

Mot slutet av innevarande månad beräknas också, enligt uppgift, Skogssällskapets statsarbeten kunna sysselsätta inemot 5,000 arbetslösa på cirka 80 arbetsplatser i landet, av vilka 65 sedan hösten nyupprättats. Härtill komma de över 2,000 stenhuggare, som f. n. få sin utkomst genom statens beställningar av gatsten samt vid de automobilvägbyggen, som under statens järnvägars regi pågå i Bohuslän. Arbetslöshetskommissionen beräknar att framdeles tillhoppa icke mindre än 10,000 arbetslösa skola vinna sysselsättning genom nödhjälpsarbeten.

När man söker bedöma de sålunda vidtagna och planerade åtgärdernas tillräcklighet i förhållande till behoven, bör icke förbises, att man normalt alltid har att räkna med att ett betydande antal personer sakna anställning, men därför icke utan vidare kunna rubriceras såsom arbetslösa i egentlig bemärkelse. Många uppehålla sig regelbundet med diverse ströarbeten, andra hava under vintern säsongledighet och åter andra bilda en reserv för de vakanser som dagligdags uppstå inom olika yrken. Slutligen har man den tyvärr talrika gruppen av arbetsovilliga individer, som icke försumma att inställa sig, när utsikter kunna yppa sig till understöd utan arbete. Gentemot sistnämnda grupp verka de anordnade arbetsföretagen på det sätt, att de utgöra en provosten på deras villighet att försörja sig själva. Klart är emellertid, att man måste använda och även använder denna provosten med synnerlig varsamhet, så att icke till

sådana arbetsföretag tvingas arbetare, som på grund av sin ålder, ömmande familjeförhållanden eller olämplighet för tyngre utearbeten under vintern skulle komma att lida därav.

Seur à interpellation.
(Forts.)

En mycket viktig faktor är vidare den omständigheten, att sambandet mellan industrien och landsbygden fortfarande är så starkt inom vårt land, att en mängd industriarbetare hava anhöriga på landsbygden, hos vilka de någon tid kunna få arbete eller åtminstone vistas för ringa kostnad. Några verkställda undersökningar hava visat, att ända till hälften eller till och med $\frac{2}{3}$ av vissa arbetargrupper på detta sätt kunnat sörja för sig själva. Även genom den oförentliga arbetsförmedlingen har under de gångna månaderna ett betydande antal arbetare kunnat förskaffas nya anställningar inom jord- och skogsbruket eller andra yrken.

I betraktande av nu berörda omständigheter torde den samhällseliga beredskapen till arbetslöshetens bekämpande icke få anses så ringa, som eljest kunde framgå vid jämförelse med offentliggjorda arbetslöshetssiffror. Emellertid återstår ännu ett led i denna beredskap, nämligen den av staten organiserade och subventionerade *understödsverksamheten*. Denna har vid några tidigare skeden av kris-tiden kommit till större användning än för närvarande är förhållandet. Orsaken härtill är, att man från arbetslöshetskommissionens sida konsekvent motarbetat sådant understödslämnande och därvid fått stöd även av regering och riksdag. Det torde ock numera vara en allmän uppfattning, att detta understödslämnande är ur olika synpunkter olämpligt. Emellertid står denna nödfallsutväg öppen och har som sagt även på ett antal platser numera åter anlitats av de kommunala myndigheterna, i regel dock endast i starkt begränsad omfattning. Särskilt har sålunda understöd börjat utbetalas till kvinnor, för vilka under vintern lämpliga arbetsföretag icke kunnat ordnas. Med understödstagandet har man emellertid i allmänhet — när det gällt yngre, ogifta kvinnor — förbundit skyldighet att bevista kurser i matlagning och andra husliga sysslor.

Jag ber vidare att i detta sammanhang få framhålla, att det alltid av statsmakterna förutsatts, att *kommunerna* skola bära det närmaste ansvaret för sina arbetslösas omhändertagande samt att statsåtgärderna företrädesvis skola avse att supplera de kommunala anordningarna på de platser, som äro hårdast drabbade eller äga den minsta förmågan att draga försorg om sina arbetslösa. En berömvärd beredvillighet har därvid visat sig inom ett stort antal kommuner, i det man flestades anordnat enbart kommunala nödhjulsarbeten av olika slag. Även här möta naturligtvis svårigheter, främst av ekonomisk art. På åtskilliga håll torde man dock kunna påräkna stöd från *landstingen*, som för arbetslöshetens bekämpande även detta år disponera anslag på tillhoppa 2 miljoner kronor, i allmänhet avsedda till lån åt kommuner.

Med det nu anförda tror jag mig hava ådagalagt, att den ärade interpellanten för litet beaktat det allmännas redan vidtagna åtgärder för arbetslöshetens bekämpande.

Emellertid har han särskilt velat rikta uppmärksamheten på

Svar å interpellationer.
(Forts.)

vikten av att olika statens ämbetsverk — såsom, jag antar närmast, de affärsdrivande verken — genom ökad anskaffning av varor för sin drift samt genom anläggningsverksamhet bidra till att bereda arbetstillfällen. Interpellanten har också uttalat önskvärdheten av ett sådant system för kommunikation mellan regeringen och verken, att hithörande ärenden kunna snabbare behandlas och avgöras.

Dessa synpunkter äro otvivelaktigt värda beaktande, och hava också vunnit beaktande, såsom närmare framgår av de föreliggande propositionerna, särskilt nr 158 angående anslag för anordnande av arbeten inom kommunikationsverken för bekämpande av arbetslösheten. Därest riksdagen bifaller de i den senaste propositionen gjorda äskandena, torde kunna undvikas, att arbetslösheten vid dessa verk ökas genom fortsatt entledigande av personal, samt även i viss utsträckning beredas anställning åt arbetslösa från den öppna arbetsmarknaden.

Vad vidare de statsåtgärder beträffa, som skola möjliggöra industriens och handelns upprätthållande, så pågå utredningar om större statsbeställningar, särskilt till textilindustrien. De anslag å 10 miljoner kronor, som begärts till varukredit åt nödlidande länder, komma ävenledes att verka direkt till upprätthållande av svensk industri, då de varor, som enligt hittills förda underhandlingar skola levereras, huvudsakligen utgöras av svenska industrialster.

Såsom en utväg för arbetslöshetens bekämpande har interpellanten vidare angivit anknytandet av handelsförbindelser med länder — främst Sovjet-Ryssland — där avsättningen av svenska varor kan förväntas. Beträffande dessa åtgärder må framhållas, att tillstånd lämnats för en rysk handelsdelegation att inkomma till Sverige. Chefen för densamma, jämte ett flertal hans medarbetare, vistas här sedan i mitten av februari månad. Tillfälle har härigenom beretts representanter för svenskt affärsliv och svensk industri att träda i förbindelse med handelsombud från Sovjet-Ryssland för att erhålla kännedom om de möjligheter, som må förefinnas för avsättning av svenska varor därstädes.

Slutligen har interpellanten frågat, om regeringen anser lämpligt anordna en särskild försvarsberedskap mot arbetslösheten, genom vilken vid inträffande arbetslöshet det förberedande arbetet för dennas bekämpande kunde forceras, samt huruvida regeringen vill medverka till tillkomsten av ett sådant organ.

Med denua fråga synes interpellanten icke hava så mycket syftat på den nu aktuella situationen som fastmera på det framtida bekämpandet av arbetslöshetsfaran. Det kan icke av mig begäras, att jag här skall taga ställning till ett så vittomfattande spörsmål. Ordandet av en beredskap på detta område innefattar icke endast frågan om ett centralorgan för ändamålet, utan denna fråga måste också ses i sitt sammanhang med alla de andra åtgärder, som kunna finnas erforderliga för förebyggande av arbetslöshet och för lindrande av dennas menliga verkningar.

Vad den närmaste framtiden angår, erinrar jag, att vi i arbetslöshetskommissionen äga ett extra ordinärt statsorgan, som allt från

kristidens början burit det närmaste ansvaret för åtgärderna mot arbetslösheten. Att dess verksamhet under de närmast föregående åren starkt begränsats, berodde på de då rådande jämförelsevis goda konjunkturerna, som ju också framkallade tanken på hela verksamhetens nedläggande.

Svar i under-
pellatione.
(Forts.)

Såsom i propositionen nr 150 närmare framhålles, visade kommissionen och regeringen i höstas förutseendet att vidmakthålla en om ock svag beredskap, utan vilken vi nu skulle stått mycket maktlösa mot svårigheterna. Det torde också böra ytterligare av mig här betonas, att kommissionen i sin preliminära statframställning i höstas framkallade tanken på att genom överenskommelse med Skogs-sällskapet tillförsäkra sig rätten att i viss utsträckning vid uppkommande arbetslöshet förfoga över dess vid de senaste årens nödhjälpsarbeten prövade organisation och vunna erfarenhet. Det vill synas, som om detta uppslag förtjänade närmare undersökning, och jag har mig bekant, att arbetslöshetskommissionen ämnar återkomma till det samma.

För att möta det mycket ökade arbete, som nu fallit på kommissionen, har den utökat sin förut mycket begränsade organisation, så att den förfogar över lämpliga personer för att *dels* på ort och ställe undersöka arbetslöshetsförhållandena, lämna råd och anvisningar i anledning därav samt i allmänhet förmedla orternas kontakt med kommissionen, *dels* ock tekniskt planera statliga arbetsföretag och tillhandagå kommuner, vägstyrelser o. a. med rådgivning härutinnan.

Såväl härigenom som genom det organiserade samarbetet med vederbörande ämbetsverk torde kommissionen stå rustad att fylla sin uppgift såsom beredskapsorgan mot arbetslösheten.

Till sist vill jag erinra därom, att Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition under femte huvudtiteln beräknat avsevärda anslag för lindrande av nöd. Arbetslöshetens starka framträdande framkallade nämligen tanken på ett fortsättande — eventuellt under annan form — av den hjälpverksamhet, som under kristiden bedrivits med stöd av det s. k. dyrtidsanslaget. Föredragande departementschefen framhöll med avseende härå, att den svåra krisen på arbetsmarknaden innebure en uppfordran att undersöka, huruvida och i vad mån statens nödlindrande verksamhet vid sidan av den direkt på arbetslösheten inriktade borde upptagas. Den närmare utredningen av detta spörsmål överlämnades åt socialstyrelsen gemensamt med arbetslöshetskommissionen. Resultaten av denna utredning, såväl som arbetslöshetskommissionens förslag i ämnet föreligga nu i propositionen nr 150. Förslagen gå ut på att låta den hittillsvarande dyrtidsverksamheten väsentligen övergå till en *ny hjälpform*, bestående i statsbidrag till kommunernas förutsatta åtgärder till gäldande av arbetslösas bostadshyra, vilken nya hjälpform jämväl skulle avse annat understöd för hemmets och familjens sammanhållande och inordnas som ett led i understödsverksamheten för arbetslösa. Regeringen har för sin del livligt behjärtat detta förslag, beträffande vars detaljer jag hänvisar till den föreliggande propositionen.

Svar å interpellationer.
(Forts.)

Jag övergår nu till att besvara följande av herr Hage till chefen för justitiedepartementet framställda frågor:

1) Är herr statsrådet villigt att fortast möjligt för riksdagen framlägga ett förslag i huvudsaklig överensstämmelse med vad av mig antytts till *provisorisk* lagstiftning för förhindrande av vräkning av personer, som på grund av arbetslöshet ej kunna betala sin hyra?

2) Om så ej är fallet, har herr statsrådet tänkt sig några andra åtgärder för förhindrandet av dylik vräkning?

Jag vitsordar gärna det behjärtansvärda i den tanke, som torde ligga till grund för denna interpellation. Såsom framgår av den kungl. propositionen, har emellertid regeringen för vinnande av det avsedda syftet valt en annan väg än den av interpellanten angivna. Att uppställa ett generellt förbud mot vräkning beträffande vissa mindre bostadslägenheter möter nämligen ur flera synpunkter stora betänkligheter, även om ett sådant förbud, på sätt interpellanten tänkt sig, förknippas med en rätt för hyresvärden att hållas skadeslös av det allmänna, för den händelse hyresbetalningen uteblivit på grund av arbetslöshet. För hyresvärden skulle en lagstiftning av antydda innehåll i bästa fall betyda ett uppskov med hyrans erläggande, tills orsaken till hyresgästens underlåtenhet att betala blivit utredd. Vare sig denna prövning, på sätt interpellanten tänkt sig, lades i händerna på hyresnämnden eller den uppdroges åt någon annan institution, skulle helt visst avsevärd tidsutdräkt bliva följden. Och om prövningen gäve vid handen, att hyresgästen ej ägde påkalla hjälp av det allmänna, ginge hyresvärden i allmänhet miste om sin hyra för den tid hyresgästen till följd av vräkningsförbudet fått kvarsitta. Sannolikt skulle interpellantens förslag såsom oundviklig konsekvens draga med sig ett moratorium beträffande in-teckningsräntor, en ur många synpunkter ytterst betänklig sak. Och för det allmänna skulle det innebära en generell borgensförbindelse för de arbetslösas hyror utan möjlighet att begränsa utgifterna för detta ändamål till vissa belopp.

Av dessa skäl har regeringen funnit det vara riktigast att åt samhällets ingripande giva formen av en allmän ekonomisk hjälpverksamhet, som, helst och i regel mot viss arbetsprestation, sätter den arbetslöse i tillfälle att i tid betala sin hyra.

De av herr K. E. Johanson i Stockholm framställda frågorna äro följande:

1) Har utredningsarbetet rörande arbetslöshetsförsäkringsfrågans ordnande fortskridit så långt, att en proposition i ärendet är att förvänta vid innevarande riksdag?

2) Om så icke är fallet, vilka åtgärder ämnar herr statsrådet vidtaga till påskyndande av utredningens slutförande?

I anledning härav ber jag få erinra, att spørsmålet om arbetslöshetsförsäkring var föremål för behandling i denna kammare den 3 juni 1919 i samband med frågan om anslag till arbetslöshetens bekämpande. Såsom svar på en interpellation med förfrågan, när för-

slag till offentlig arbetslöshetsförsäkring kunde beräknas bliva fördig, anförde dåvarande civilministern Schotte bl. a. följande:

»Socialförsäkringskommittén, vars uppdrag avsåg utarbetande av förslag till lagstiftning såväl angående obligatorisk sjukförsäkring som om arbetslöshetsförsäkring, ansåg sig vid påbörjandet av sitt arbete visserligen böra omedelbart anordna förberedande utredningar med avseende å båda dessa frågor, men var tillika av den uppfattning, att av flera skäl frågan om sjukförsäkring närmast borde av kommittén beredas till slutlig lösning, och att den slutliga behandlingen av frågan om arbetslöshetsförsäkring borde anstå, till dess att förslag i förstnämnda fråga blivit utarbetat. Under arbetets gång har kommittén därför till övervägande del ägnat sin uppmärksamhet åt frågan om sjukförsäkringen.

Kommittén har så mycket hellre ansett sig kunna ordna sitt arbete på nu nämnda sätt, som under hela den tid, kommittén haft att taga befattning med dessa frågor, förhållandena på arbetsmarknaden till följd av kända orsaker varit mer eller mindre abnorma och därför icke ägnade att lämna erforderlig vägledning för utarbetandet av definitivt förslag till arbetslöshetsförsäkringens ordnande. På grund härav kunde en dylik försäkring, som måste avse mera normala förhållanden, ej heller antagas komma att bereda understöd, motsvarande under kristiden rådande behov, för vilkas avhjälpande som bekant såväl i vårt land som även i länder med lagstiftning om arbetslöshetsförsäkring särskilda åtgärder visat sig vara erforderliga. Såsom nämnts har emellertid kommittén låtit genom ordföranden och vissa av kommitténs ledamöter utföra nödiga förberedande arbeten och utredningar även i detta ämne och har för övrigt vid sammanträden behandlat de allmänna synpunkter, som för frågans lösning kunna komma i betraktande. Särskilt har kommittén haft tillfälle att i Köpenhamn taga kännedom om den danska arbetslöshetsförsäkringen.»

Samma spørsmål var även uppe vid årets remissdebatt, då med anledning av en till honom riktad förfrågan socialministern meddelade, att, sedan numera socialförsäkringskommitténs förslag angående obligatorisk sjukförsäkring samt omarbetat förslag av densamma avgivits under åren 1919—1920 samt förslag till vissa ändringar i olycksfallsförsäkringslagen nyligen utarbetats, kommittén tagit fatt på den återstående sista delen av sitt uppdrag, nämligen arbetslöshetsförsäkringen. Någon möjlighet föreligger emellertid icke att få ett förslag färdigt i så god tid, att det skulle kunna hinna föreläggas innevarande riksdag. Av kommitténs ordförande har emellertid inhämtats, att med hänsyn till det inom kommittén redan utförda arbetet rörande arbetslöshetsförsäkringen sannolikhet är för handen, att definitivt förslag skall kunna till kommittén inlämnas före utgången av detta år.

Det kan i förstone förefalla beklagligt, att icke någon offentlig arbetslöshetsförsäkring varit införd här i landet före uppkomsten av den nuvarande svåra arbetslösheten. Men någon väsentlig hjälp till densamma lindrande torde därmed icke hava kunnat ernås.

Svar å in-
pellation.
(Forts.)

Snar å interpellationer.
(Ports.)

En massarbetslöshet av den omfattning, som nu förekommer här i landet, skulle sannolikt inom kort hava sprängt den försäkringstekniska formen och lämnat rum för ren understödsverksamhet, såsom fallet varit i Danmark under vissa tider av krisen.

Det sålunda vållade uppskovet med arbetslöshetsförsäkringsfrågans lösning har emellertid medfört den fördelen, att socialförsäkringskommittén haft tillfälle att draga lärdom av de rika erfarenheter, som på detta område gjorts i olika länder under krisårens skiftande förhållanden. Med hänsyn till det ur flera synpunkter synnerligen invecklade problem, arbetslöshetsförsäkringsfrågan erbjuder, har detta givetvis varit av stor betydelse för de inom kommittén pågående försöken att finna en för våra svenska arbetsmarknadsförhållanden lämplig lösning.

Vidare yttrade:

Herr H a g e: Jag skall be att till herr statsministern få framföra ett tack för det svar, som han givit på de bägge interpellationer, som jag väckt i denna fråga. Jag skall be att dessutom få till detta svar knyta några erinringar, och med talmannens benägna tillstånd har jag tänkt utsträcka dessa erinringar även till att omfatta de tvenne propositioner, nr 150 och nr 158, som i dag remitteras till statsutskottet.

Jag vill då först giva herr statsministern det erkännandet, att han kunnat med avseende å särskilt de frågor, som beröras i propositionen nr 150, i någon mån avvärja den uppfattning, som kommit till synes i min interpellation, att ingenting är gjort mot arbetslösheten. Men jag vill samtidigt säga, att jag fortfarande måste vidhålla den uppfattningen, att — när det återigen gäller de arbeten, som beröras i propositionen nr 158, d. v. s. åstadkommande av arbeten vid kommunikationsverken — så kan man våga det påståendet, att denna proposition nr 158 kommit fram så sent under riksdagstiden, att det måste resultera i, att vissa offentliga arbeten icke kunna igångsättas så tidigt, som kanske möjligen skulle kunnat ske, ifall denna proposition framkommit tidigare. Jag måste alltså få den uppfattningen, att det icke igångsatts arbeten i tillräcklig utsträckning av denna art. Ja, man har t. o. m. på vissa håll ute i landet kunnat konstatera, att det funnits anslag, i vissa fall beviljade av riksdagen, t. ex. till bostadsbyggande för statens räkning, där trots detta några arbeten icke igångsatts. Man kan förstå, att när ett sådant förhållande konstateras av arbetarna på sina håll, så uppstår det en viss irritation. Det har också varit stora opinionsmöten, och till vår riksdagsgrupp och även till den andra riksdagsgruppen, som direkt representerar arbetarklassen, ha undan för undan inkommit sådana uttalanden från opinionsmötena, där man uttryckt sin förvåning över, att icke några arbeten blivit igångsatta, trots att, såsom man vetat, möjlighet funnits att igångsätta sådana arbeten. Med avseende å sådana arbeten kan jag t. ex. nämna, att det lämnats anslag för lån till Ostkustbanan, men att, såvitt jag vet, ännu

inga arbeten vid den banan blivit igångsatta. Vidare förhåller det sig så med en bana, som särskilt berör *mina* bygder, att det skulle finnas möjlighet att riksdagen beviljade anslag redan nu till fortsättande av denna bana — jag menar Inlandsbanan — ett anslag, som skulle kunna åstadkomma arbete. Vidare vet jag, att det t. ex. föreligger förslag från järnvägsstyrelsen om att i min hemstad rätta till en järnvägskurva alldeles i närheten av staden, Bergvikskurvan. Detta tillrätande skall förr eller senare ske, och man har förvånat sig däruppe över, att man icke begagnar sig just av denna tid av arbetslöshet till igångsättande av detta arbete, som skulle medföra arbetstillfällen för ett ej obetydligt antal arbetslösa. I detta sammanhang vill jag tala om att stadsfullmäktige i staden gjort framställning i denna fråga. Jag vet icke, men det är kanske möjligt, att arbetet är igångsatt, eller att det i alla fall finns möjlighet att senare igångsätta arbetet. I alla fall måste man emellertid konstatera, att framskapandet av arbete på den väg, som jag här särskilt berört, mycket försenats.

Härtill kommer dessutom en annan omständighet, som ytterligare försenar igångsättandet av arbetet. Nu kommer denna proposition strax före påsk. Det kan finnas omständigheter, som göra, att ett beviljande av detta anslag kommer att taga en längre tid i anspråk, och följden därav kan bli, att det kommer att dröja. Vidare måste arbetet vara förknippat med vissa förberedande åtgöranden, och man har därför anledning tro och befara, att sådana arbeten, som det här är fråga om, kanske icke kunna igångsättas förrän långt fram på våren. Och jag vågar tro, att om man skall sätta igång med sådana arbeten som dessa, skulle väl den rätta tiden vara i februari eller januari, ty jag föreställer mig, att situationen kan bli något fördelaktigare beträffande arbetslöshetsfrågan, när man kommer längre fram på våren och en bit in på sommaren.

Ja, det är dessa synpunkter och den oro, som förmärkts bland arbetarna över att denna fråga fördröjts, som gjort, att interpellationen har kommit fram. Nu vet jag mycket väl, att det sägs från statsmyndigheterna — den saken kom också fram uti interpellationssvaret — att, om nu icke staten på vissa ställen sätter i gång med arbeten, är det kommunerna, som i första hand ha skyldighet att sätta i gång med sådana arbeten och taga på sig ansvaret för att arbetarna på platsen beredas arbetstillfällen. Ja, det kan ju ligga något i detta, men jag vill därvidlag erinra om, att det med avseende å ett antal platser, som det är fråga om och där det råder större arbetslöshet, förhåller sig på det sättet, att staten direkt varit anledningen till att denna arbetslöshet ökats, ja, kanske t. o. m. på sina håll varit den direkta anledningen till, att arbetslöshet uppstått. Detta är en omständighet, som jag skulle tycka är sådan, att statens skyldighet att inskrida i och med detsamma blir större och att kommunerna därvidlag kunna säga, att mindre skyldighet vilar på dem. Då tillkommer dessutom, att många av dessa kommuner äro synnerligen betungade. Det torde vara en stor del av dessa kommuner — jag känner åtminstone till sådana kom-

Svar å interpellationen
(Forts.)

Svar å interpellationer.
(Forts.)

muner — som äro i den situationen, att det är omöjligt för dem att ekonomiskt ordna denna fråga, och då måste de ovillkorligen, om det skall bli något, lita till det allmänna, till staten. Slutligen kan det invändas, att om man ovillkorligen lägger denna börda på kommunerna, så blir det synnerligen ojämnt, när det gäller att dela den ekonomiska bördan. Det kan med avseende å en mycket betryckt kommun inträffa, att det blir nödvändigt för denna att taga på sig stora ekonomiska bördor, under det att en annan kommun, som kan vara ganska välsituerad och har mindre antal arbetslösa, på det sättet får en mindre börda att bära på.

Ja, detta är några av de synpunkter, som göra, att jag velat starkt framhäva statens skyldighet att huvudsakligen taga på sig de bördor, som följa med arbetslösheten.

Nu skulle jag även vilja säga några ord med anledning av herr statsministerns svar på den andra interpellationen, som jag förde fram, nämligen rörande frågan om åstadkommande av hyresbetalning för de arbetslösa. Jag för min del vill därvidlag säga, att det är möjligt kanske, att den utväg, som herr statsministern antydde — att direkt ge anslag och icke vidtaga några andra åtgärder — i många fall kan vara tillfredsställande. Men jag vill samtidigt betona, att det nog ändå är så, att här föreligger en mycket stor risk för att kommunerna icke hinna ordna denna fråga på ett tillfredsställande sätt, och resultatet av detta kan då bli, att en del arbetslösa komma att vrakas ut från sina bostäder. Sådan uppfattning deklarerar även herr statsministern på sid. 54, när han säger följande: »Slutligen bör ej förbises, att kommunerna näppeligen torde komma att, såsom arbetslöshetskommissionen förutsatt, redan till närmast instundande hyreskvartal i full utsträckning vidtaga de avsedda anordningarna till underlättande av arbetslösas hyresbetalning m. m.» Här är i denna proposition direkt av regeringen — närmast statsministern — erkänt, att detta sätt att ordna saken medför inga garantier för att icke sådant kan komma att befaras som det jag trots kunna bli följden av att de arbetslösa icke kunna betala sin hyra. Jag har därför tänkt, att man skulle kunna följa den väg, som jag antytt, nämligen att åstadkomma ett moratorium, då man under den tid, då detta moratorium räcker och under den tid, som frågan prövas, fick möjlighet och garanti för att icke vederbörande skulle bli utkastade ur sina lägenheter. Nu däremot kan man våga det påståendet, att det är risk för att man icke hinner att ordna denna sak till den 1 april. Vi stå i dag redan så långt fram som den 15 mars, och dessa åtgärder äro förenade med en del anordningar från kommunernas sida, så att jag tror, att man kan ha stor befogethet för en sådan fruktan, som jag har velat föra fram.

Ja, detta är nu de erinringar, som jag i första hand vill göra med anledning av herr statsministerns svar på mina interpellationer, men utöver detta skulle jag vilja något gå in på de spörsmål, sammanhängande med dessa två interpellationer, som beröras i propositionerna nr 150 och nr 158. Jag skulle därvidlag särskilt vilja något uppehålla mig vid de anställnings-, löne- och bostadsvillkor

m. m., som särskilt arbetslöshetskommissionen beträffande sina arbeten uppställer för de arbetslösa. Mot dessa villkor har man enligt mitt förmenande från arbetarhåll framfört mycket väl motiverade anmärkningar. Så t. ex. har man framfört den anmärkning, som nyligen förekom i pressen, att man på ett ställe, där sådana arbetslöshetsarbeten anordnats, hade inkvarterat 38 personer i ett rum och kök, varav 28 i rummet och 10 i köket. Man kan ju förstå, att detta innebär synnerligen otillfredsställande bostadsförhållanden.

Därutöver skulle jag även vilja säga några ord med avseende å de löneförmåner, som man ger åt de arbetslösa, som beredas arbete. Dessa löneförmåner äro enligt mitt förmenande synnerligen otillräckliga och otillfredsställande. Därvidlag måste jag ovillkorligen understryka vad som framförts från deras håll, som speciellt representera de arbetslösa. Man framhåller nämligen, att det ju i de flesta fall gäller grovarbete, och att det i de flesta fall också gäller tungt arbete. När en arbetare, som skickas till ett sådant arbete, i mycket stor utsträckning sliter kläder, och när fullgörandet av arbetet i hög grad drar med sig ökade utgifter för honom, så kan man ju förstå, att han finner det olidligt att erhålla en lön, som ligger långt nedanför den allmänna lönenivån i landet.

Det är för övrigt särskilt att märka, att i ett flertal fall de personer, som ha fått sådant arbete, skickas till en främmande plats. De kunna därför icke bo kvar i hemmet utan ha varit nödsakade att både ha extra utgifter för sig själva på den plats, där arbetet bedrivs, och för familjen på hemorten. Den lön, de få, kan därför icke betraktas som nettolön, utan från avlöningen måste man ovillkorligen draga vissa utgifter för de omkostnader, som arbetaren har. Det brukar ju alltid vara vanligt att göra på det sättet, då man beräknar inkomsten. Om man från hans ringa inkomst drar bort sådana utgifter, som äro förenade med vistelsen på en främmande plats, förstår man, att det netto, som blir kvar, blir oerhört ringa och otillfredsställande.

Den omständigheten, att man giver sådana löner, synes man i propositionen vilja motivera på det sättet, att man tänker sig att det skall ske en nedgång av priserna. Det ser ju nästan ut som om man skulle resonera som så, att dessa arbetare skulle vara i första hand ett slags försökskaniner för just den utveckling, som blir en följd av att man möjligen kan vänta sig en nedsättning i lönenivån. Jag måste för min del säga, att jag måste reagera mot ett sådant sätt att resonera. Det är ju dock i alla fall på det sättet, att den arbetslöshet, som man här söker bekämpa genom att anordna arbeten, är icke självförfallad, utan den har ju sin orsak i det förhållandet, att det privatkapitalistiska samhället är ordnat på ett så otillfredsställande sätt, att det icke ständigt och jämt på den vanliga vägen kan ordna arbeten åt arbetarklassen. Man måste då säga, att det är det allmännas skyldighet att bereda arbeten och att sörja för att detta arbete skall vara så betalt, att det kan ge arbetaren en anständig bärning, och det skall icke vara ordnat så, att man rent av framtvingar svält och umbäranden.

Står å under-
pellationer.
(Forts.)

Svar å inter-
pellationer.

(Forts.)

Såvitt jag kan se, finns det till och med i propositionen på sidan 47 ett erkännande av socialministern att lönerna vid nödhjälpsarbetena icke äro tillfredsställande. Socialministern säger nämligen, att — — — »det måste medgivas, att många arbetslösa befinna sig i ett svårt nödläge och endast under umbäranden kunna livnära sig själva och sina familjer på den knappa utkomsten från nödhjälpsarbetena» — — —.

Nu resonerar man emellertid på det sättet, då man skall fastslå lönenivån för dessa arbeten, att man utgår ifrån löneläget på den öppna arbetsmarknaden. Detta löneläge ligger något nedanför de löner, som äro kontraktsevenliga enligt överenskommelser, där kollektivavtal ingåtts. Man utgår alltså i första hand från ett löneläge, som ligger lägre än det kontraktsbundna löneläget. Sedan anser man, att under detta redan reducerade löneläge skall man lägga det löneläge, som tillerkännes den arbetslöse, som får sådant arbete, som här omnämnts. Och slutligen ännu längre nedanför skall man lägga det löneläge, som tillerkännes de personer, som få direkt arbetslöshetsunderstöd. Man förstår, att resultatet av dessa i flera repriser företagna avprutningar måste bli, att särskilt de, som ligga allra längst ned, genom en sådan anordning komma i ett oerhört betryckt läge.

Nu säger man emellertid på något håll: »Ja, den saken finns det ingenting att göra åt. Det finns icke möjlighet att ställa det bättre. Det finns icke möjlighet att åstadkomma pengar för att förbättra dessa människors inkomster.» Ja, vad innebär en sådan deklaration? För min del kan jag inte finna annat än att en sådan deklaration innebär, att man icke vill åstadkomma en ökad beskattning för att få medel till de anslag, som skulle kunna förbättra inkomsterna för dessa människor, som det här är fråga om, ty det kan naturligtvis icke innebära en förklaring från det allmännas sida, att man icke har några pengar alls att ge till detta ändamål. Såvitt jag förstår, måste innebörden vara den, att det här gäller att välja mellan två olika alternativ. Det ena alternativet är, att man icke skall höja inkomsterna för de ifrågavarande arbetarna, det andra alternativet är att höja beskattningen. Frågan står alltså så: Vilket medför de största sociala vådorna och de största sociala nackdelarna, att på beskattningsvägen taga ut — särskilt av större inkomsttagare — en större penning och på det sättet få ett högre anslag till dessa ändamål, eller att låta de arbetslösa fortfarande ha kvar sitt låga löneläge? För min del måste jag säga, att jag finner det vara mer socialt vådligt att låta de människor, det här gäller, vara kvar i det låga inkomstläget. Det måste enligt min uppfattning innebära en mindre social fara att högre beskatta inkomsten och på det sättet skaffa medel. Så har man nog också resonerat exempelvis i Norge, där man, efter vad jag sett, alldeles i dagarna framfört krav på ökad direkt beskattning. I vårt land däremot har man i riksdagen allmänt kommit till den uppfattningen, att gränsen för den direkta beskattningen nu är uppnådd, och att vi icke kunna gå längre på den vägen. Jag kan icke förena mig om en sådan uppfattning.

Ty jag måste för min del säga att inför att välja mellan att öka den direkta beskattningen och att låta arbetare få så ringa avlöning, att han svälter och lider nöd, väljer jag — så långt min röst förmår — att öka den direkta beskattningen.

Svar a. k. k. p.
pellation.
(Port.)

Det finns emellertid en annan invändning, som också göres, nämligen att det icke duger att ge dessa arbetare någorlunda stor inkomst, därför att i så fall en mängd personer från den privata företagsamheten skulle konkurrera om nödhjulsarbetet. För min del måste jag säga, att det argumentet på sätt och vis har förfallit därigenom, att man i propositionen kan konstatera, att det finns kontrollåtgärder, som äro sådana, att dylika konsekvenser måste kunna förhindras. Det finns ju bestämmelser om hur det skall gå till, då man skall ta emot en person till ett sådant arbete. Det skall t. ex. förebringas vissa bevis om att personen i fråga sökt arbete, men icke erhållit sådant. Från den utgångspunkten måste jag säga, att det argumentet icke, som jag ser saken, är fullt bärande.

Jag har velat göra dessa små erinringar vid behandlandet av denna fråga. Huvudinnehållet i vad jag vill ha fram är alltså, att såvitt jag ser saken, betydligt större summor måste anslås för detta ändamål än vad som här ifrågasatts. Lönerna måste ställas på ett annat sätt än vad som föreslagits i propositionen. Detta är nödvändigt, menar jag, om det icke skall uppstå missbelåtenhet med dessa anordningar, en missbelåtenhet, som på vissa punkter kan åstadkomma, att resultatet av dessa anslag icke blir så gott, som annars skulle kunna bli fallet.

Herr Johanson i Stockholm: Herr talman! Jag ber att till hans excellens herr statsministern få framföra mitt tack för det svar jag fått å den av mig framställda interpellationen. Av svaret framgår, att någon proposition i ämnet icke är att förvänta vid innevarande riksdag, men har ordföranden i socialförsäkringskommittén meddelat, att ett resultat av den anbefallda utredningen torde föreligga innan årets slut. Under sådana förhållanden kan man ju endast beklaga, att utredningen icke fortskridit så långt, att ett förslag i ärendet kunnat föreläggas innevarande riksdag. Man får ju, trots att det nu blir ännu ett år som frågan kommer att fördröjas, hoppas att frågan slutligen skall kunna finna sin lösning vid nästkommande riksdag. Man har på arbetarhåll, där denna fråga närmast intresserar, icke kunnat undgå att känna en förvåning över, att denna fråga, som redan 1913 var så utredd, att den dåvarande liberala regeringen ansåg sig kunna förelägga ett förslag i ämnet, ännu icke kommit till sin lösning.

Det är uppenbart, att med vårt lands vitt utgrenade fackföreningsrörelse är denna fråga väsentligen lättare att lösa här än i ett land, som saknar en sådan utgrenad fackföreningsrörelse, ty vi få här utan tvivel den allra bästa organisationen för en sådan försäkring, om man anknuter den till denna fackföreningsrörelse. Man slipper en tyngande byråkrati, man slipper utgifter för ett större ämbetsverk, om man tager i anspråk de organ, som fackföreningarna

Scar à interpellationer.
(Forts.)

för samma ändamål redan framskapat. Det är uppenbart, att staten måste hava vissa garantier för att försäkringen icke kommer att missbrukas för andra ändamål, men jag är övertygad om, att sådana garantier skola visa sig vara lätta att åstadkomma, och de erfarenheter man åberopat från krisåren hava givetvis icke sin tillämpning på en arbetslöshetsförsäkring, som skall anpassas efter normala förhållanden. Om man hade varit beredd att lösa arbetslöshetsförsäkringsfrågan efter det s. k. Gentsystemet, så skulle förutsättningarna för en sådan lösning i vårt land varit tillfinnandes i högre grad än i något annat land, beroende därpå att fackföreningarna nu hava en sådan omfattning, att endast ett fåtal hantverks- och industriarbetare stå utanför sina fackorganisationer, och fackförbunden hava nu med endast några få undantag arbetslöshetskassor, vilka hava försökt att lösa arbetslöshetsförsäkringsfrågan i den omfattning som det hittills har varit möjligt. Skulle således staten nu vilja lösa frågan med anknytning till fackorganisationerna, vore detta uppenbarligen till förmån såväl för staten, med hänsyn till att kostnaderna skulle bliva väsentligt billigare, som för arbetarna; och de här förut av herr statsministern omtalade s. k. arbetsskygga individerna skulle icke hava samma möjlighet att missbruka arbetslöshetsförsäkringen, där-est den anknötes till fackförbundens arbetslöshetskassor, som de otvivelaktigt skulle komma att få, därest arbetslöshetsförsäkringsfrågan löses på annat sätt. Det är också uppenbart, att de organiserade arbetarna genom en sådan anordning skulle få en försäkring, som vore bättre avpassad efter deras behov. De skulle slippa att undergå en hel del formaliteter, som de icke kunna finna vara någon mening i, utan endast tillkomna för att i onödan försvåra möjligheterna för dessa personer att kunna få den hjälp de kunna anse sig vara i behov av och hava rättighet till vid tillfällena av arbetslöshet. Det är således inom fackföreningsrörelsen en livlig förhoppning, att då arbetslöshetsförsäkringsfrågan slutligen kommer till sin lösning, denna lösning kommer att gå i den riktning, som fackföreningsfolket önskar att den bör gå, och att man försöker lösa den i samförstånd med fackföreningsfolket och icke emot deras önskningsar.

Beträffande det förslag till lindrande av arbetslösheten, som nu föreligger här i propositionen nr 150, kan jag icke underlåta att uttala min besvikelse över otillräckligheten av den hjälp, som här är ifrågasatt, ty det är uppenbart, att om man nu beräknar kunna hjälpa 10,000 av de arbetslösa med nödhjälpsarbeten och beräknar understöd åt ytterligare 10,000, så bli ju därigenom endast 20,000 av de för närvarande 60,000 arbetslösa hjälpta. På vilket sätt skola de återstående 40,000 taga sig fram, eller vem skall hjälpa dem? Skola de överlämnas fullständigt åt sitt öde och få göra vad de kunna för att övervinna den ekonomiska kris, som nu härjar? Nu säger kommissionen, att vid den räkning, som socialstyrelsen företagit i början av februari månad, anmälde sig till erhållande av arbete eller understöd endast 39,352 personer, och av dessa torde med erfarenhet från den räkning, som gjordes 1909, ungefär $\frac{2}{3}$ kunna anses vara säsongarbetare »i vidsträckt mening». Ja, om man tar uttrycket i mycket vidsträckt mening, kan man anse samtliga arbetslösa vara

säsongarbetare, ty tar man endast säsongerna litet mera vidsträckt mellan de ekonomiska kriser som inträffa, blir resultatet, att alla kunna sägas vara säsongarbetare i vidsträckt mening. Men jag tror, att man går för långt, om man vill göra gällande, att man kan anse $\frac{2}{3}$ av de arbetslösa vara säsongarbetare i vidsträckt mening. Så är naturligtvis ingalunda förhållandet, ty om detta möjligen kunde vara riktigt 1909, så kan det under inga förhållanden vara riktigt nu; man kan naturligtvis icke, i händelse antalet arbetslösa ökas, utgå från att relationen mellan de i verklig mening arbetslösa och de s. k. säsongarbetarna bibehålles med utgångspunkt från vad förhållandet var 1909. Dessutom måste väl de arbetslösa fråga sig: förplikta icke dessa oerhörda vinster, som industrien under krisåren inhöstat, till någon hänsyn till de arbetslösa? Dessa oerhörda vinster hava naturligtvis i hög grad bidragit till att vi fått den höga prisnivån och fått den oreda i det ekonomiska livet, som vi nu äro inne i. Och förplikta icke de stora konjunkturskatter, som staten ålagt industrien till följd av industriens stora inkomster, något med hänsyn till de arbetslösa? Man kan ju icke utgå därifrån att de arbetslösa må själva hava det som de hava det, och att industrien ingen skuld har till vad som inträffat. Jag tror man tvärtom måste utgå från, att såväl staten som industrien hava i hög grad skuld till vad som inträffat.

Nu säger hans excellens herr statsministern, att arbetslöshetskommissionen utan tvivel är beredd att så långt det bekymmersamma ekonomiska läget medger hjälpa de arbetslösa. Ja, det förstår man ju, det är uppenbart, att det bekymmersamma ekonomiska läget lägger hinder i vägen för att nu åstadkomma effektiv hjälp. Det har man haft klart för sig förut, och det är därför vi kräva arbetslöshetsförsäkring, så att vi under perioderna mellan de ekonomiska krisernas inträden skola kunna kapitalisera tillräckligt för att under tider då arbetslöshet härjar bisträcka de arbetslösa. Inom fackföreningarna finnas i regel förtänksamma människor, som vilja ordna för sig så, att de icke utan vidare stå på bar backe, och de arbetslöshetskassor som nu existera, tyda också på, att så är förhållandet. Det är uppenbart, att de arbetslösa med hänsyn till faktiskt rådande förhållanden nu av staten och av industrien skola kräva att dessa träda hjälpende till och icke överlämna de arbetslösa i så oerhörd omfattning, som här faktiskt är fråga om, åt sitt eget öde. Ty om man utgår från att hjälpa 20,000 av 60,000, måste man säga, att då arbetslöshetsperioden redan varat tre månader och det utan tvivel förestår ännu en lång sådan period, dessa åtgärder äro otillräckliga. Det utlovas visserligen, att därest det nu begärda visar sig vara otillräckligt, kommer regeringen att göra förnyad framställning till riksdagen, men proportionen mellan dem man avser att hjälpa och dem man anser icke behöva någon hjälp kvarstår likväl, och man måste fråga sig, vad komma de arbetslösa att hava för utsikt att bliva hjälpta, då man anser att $\frac{2}{3}$ icke äro i behov av någon hjälp?

Dessutom kan jag i likhet med herr Hage icke underlåta att något beröra de arbetslöner, som äro fastställda för nödhjälpsarbe-

Svar å interpellationer.
(Forts.)

tena. Det är uppenbart, att dessa arbetslöner måste anses vara otillräckliga, ty det är ju ändock fråga om produktivt arbete, ehuru väl det är nödhjälpsarbeten som igångsättas särskilt med hänsyn till rådande arbetslöshet. Det är likväl produktivt arbete, och även om det som utgår för dessa nödhjälpsarbeten icke kan bedömas efter gängse löner, råder det ändock en alltför stor skillnad mellan de löner som bjudas för dessa nödhjälpsarbeten och gängse löner. Det finns ingen möjlighet för en person att kunna reda sig på fem kronor om dagen. Det är visserligen endast fem kronor om dagen att börja med; sedermera kan förtjänsten uppgå, därest han får ackord som möjliggör en sådan inkomst, till 7 kronor om dagen och på dyrare orter till 8 kronor. Utöver detta kan lämnas en krona i familjebidrag och 25 öre för varje barn. Men det är uppenbart, att dessa löner ligga så väsentligt under gängse löner, att en förhöjning av dessa här ifrågasatta arbetslöner vore väl befogad, och det är uppenbart, att den opposition, som rests landet runt emot de fastställda lönerna, är befogad. Jag tror det vore lyckligt, om man sökte tillmötesgå de arbetslösa i någon mån beträffande deras krav på förhöjda löner för de arbeten, som äro igångsatta, i all synnerhet som det är fråga om produktivt arbete.

Slutligen måste jag säga några ord angående den understödjande verksamheten. I propositionen utgår man från, att en förhöjning av det förut fastställda understödsbeloppet icke kan ifrågakomma på grund av att prisnivån i fråga om livsmedel nu icke är så hög som den var, då detta understödsbelopp fastställdes. Ja, det är möjligt, att någon nedgång kunnat konstateras, men man får också räkna med, att det förut fanns någon möjlighet för de arbetslösa att vid sidan av det understöd, som uppbars, utföra något inkomstbringande arbete. Även om det icke kunde vara mer än en eller annan timme per dag, så bidrog det likväl till att underlätta utkomsten. För närvarande förefinnes ingen sådan möjlighet över huvud taget, kan man säga, och det är uppenbart, att därigenom har understödsbeloppet blivit i hög grad otillräckligt. Om man nu granskar, huru våra grannländer hjälpa sina arbetslösa, måste man konstatera, att vi äro ohjälpligt sämre ställda. Vi äro på intet sätt i lika hög grad som våra grannländer rustade för att möta en arbetslöshetsperiod i fråga om understödsbelopp. Det som i Danmark utbetalas från arbetslöshetskassorna och det extra bidrag, som nu utbetalas genom de kommunala arbetslöshetskassorna, utgör tillsammans 6 kronor om dagen för man och hustru jämte 50 öre om dagen för varje barn. Det blir således för en familj med man, hustru och två barn ett kontant understöd av 7 kronor. Här kan under samma förhållanden en familj endast uppbära 4 kronor 20 öre. Det är således en väsentlig skillnad mellan Danmark och Sverige såväl i fråga om understödsbelopp som i fråga om andra hänseenden. I Danmark har den danska staten för kommunernas räkning upptagit ett lån på 70 miljoner kronor, som är avsett för igångsättandet av nödhjälpsarbeten. För dessa 70 miljoner kronor betalar staten halva räntan. Det är uppenbart, att staten i Danmark har trätt hjälpan-

till på ett helt annat sätt än den svenska staten gör, i all synnerhet om man erinrar sig, att man här gjort gällande, att det här närmast bör åligga kommunerna att taga hand om åtgärderna för mötande och bekämpande av arbetslösheten.

Svar å interpellationer.
(Forts.)

Ja, det kan man göra gällande. Men då bör man taga bort den dualism, som nu råder mellan staten och kommunerna. Man skall naturligtvis icke komma och säga, att det åligger kommunerna att vidtaga åtgärder för att möta arbetslösheten, och samtidigt avråda kommunerna från att vidtaga sådana åtgärder, vilket faktiskt har skett. Man förklarar nämligen för kommunerna, att de med hänsyn till den ekonomiska ställningen böra undvika att upptaga några lån, och om kommunerna göra framställning till arbetslöshetskommissionen om igångsättande av nödhjulsarbeten, så har det inträffat att de blivit på det bestämdaste avrådda därifrån. Det är klart, att det innebär en dualism, när staten säger, att det åligger kommunerna att taga initiativ, men själv samtidigt avråder från åtgärder, när kommunerna komma till staten och vilja vidtaga sådana. Ett sådant förhållande är naturligtvis i längden fullständigt ohållbart.

Jag utgår sålunda såsom slutligt omdöme ifrån, att vi här i Sverige äro väsentligt sämre rustade för att möta en arbetslöshetsperiod som den nuvarande än våra grannländer Norge och Danmark äro. Och då frågar man sig: är den ekonomiska ställningen sämre i Sverige än i Norge och Danmark? Svaret måste otvivelaktigt bliva det, att vi ingalunda äro sämre ställda i ekonomiskt hänseende, utan möjligheterna för oss att hjälpa våra arbetslösa skulle kunna vara lika goda som för våra grannländer. Men uppenbarligen har *viljan* att hjälpa varit större både i Norge och Danmark än den någonsin varit här. Men det är helt naturligt, att med den omfattning, som arbetslösheten nu fått, och med vetskap om vår efterblivenhet i detta avseende komma naturligtvis vårt lands arbetare att med ökad kraft fordra, att det blir ordnade förhållanden på detta område. Och med de erfarenheter, vi hava från tidigare arbetslöshetsperioder, framför allt från den långa kris, som började 1907 och fortgick några år därefter, skulle man kunna påräkna, att arbetslöshetsförsäkringsfrågan hunnit bli ordnad, när det nu förflutit över tio år från denna tid. Nu har den ju glädjande nog kommit så långt, att resultatet av den anbefallda utredningen enligt socialförsäkringskommitténs ordförandes uttalande föreligger inom årets slut. Och då räkna de organiserade arbetarna, som saken närmast gäller, med att nästkommande år få denna deras livsfråga slutligt löst.

Herr O l s s o n i Kullenbergstorp: Herr vice talman, mina herrar! Det kan naturligtvis icke för ögonblicket falla mig in att så att säga följa den diskussionslinje, som här utvecklats. Det är blott med anledning av ett par uttalanden av de ärade interpellanterna, som jag skall be att få yttra några ord.

De framställde den anmärkningen, att lönerna voro för knappt tilltagna för de arbeten, som arbetslöshetskommissionen skulle sätta i gång med. Ja, såvitt jag förstått rätt den kungliga propositionen och ävenledes ett föredrag av byråchefen Järte, så skulle de direkta

Svar å interpellationer.
(Forts.)

och indirekta kostnaderna för dessa arbeten uppgå till omkring 10 kronor per dag och arbetare. Kostnaderna stanna nämligen icke endast vid, vad den kontanta lön, som direkt utbetalas för arbetet, uppgår till. Jag har tagit mig för att göra en liten jämförelse mellan avlöningen för detta arbete och det arbete, varom vi diskuterade här i lördags, då det gällde ett produktivt arbete, nämligen arbetet på sockerbetsfälten. Och då försäkrar jag herrarna, att redan med det ackord, som gällde för fjolåret på detta senare område, var man icke uppe i ett så högt pris per arbetstimme, som det, som arbetslöshetskommissionen nu ställt i utsikt för de arbetslösa. Och likväl förklarade då majoriteten här i kammaren med frejdigt mod: vi skola pressa ned arbetspriset, det är för högt beräknat. Jag tycker, att detta stämmer litet dåligt överens med vad som sagts här i dag. Jag tror, att arbetet på sockerbetsfälten är så pass tungt och av den beskaffenhet i övrigt, att det väl förtjänar lika hög och sannolikt högre betalning än det arbete, som kan anordnas för de arbetslösa. Jag vet nu icke, huru de två ärade interpellanterna ställde sig till denna fråga i lördags. Men jag har alla skäl att tro, att även de hörde till dem, som ansågo, att prisnivån för detta arbete borde sättas ned. Och då bör man naturligtvis också sträva efter att få ned priset på detta nödhjälpsarbete.

En annan fråga, som i synnerhet den siste ärade talaren starkt framhöll, var arbetslöshetsförsäkringen. Jag vill minnas, att det var vid 1910 års riksdag vi hade denna fråga uppe med anledning av en motion i ärendet, och jag deltog själv något i den debatt, som därom utspann sig. Och jag uttalade därvid min stora tvekan om, för att icke säga misstro till, att en dylik försäkring verkligen dugde till någonting, när den bleve utsatt för en stark påfrestning. Och jag hörde i dag av hans excellens herr statsministern i det svar, han avgav, att vid sådana extraordinära tillfällen — jag minns nu icke ordalagen, men det framgick, att meningen var denna — att vid sådana extraordinära tillfällen som nu höll icke en dylik försäkring. Ja, mina herrar, vad skola vi då egentligen hava den till, om den icke håller, då det riktigt gäller? Det är just vid sådana tillfällen, som det är av vikt, att den håller.

Vi diskuterade också 1910 en fråga, som den siste ärade talaren även var inne på, nämligen att denna försäkring skulle ställas i samband med fackföreningsrörelsen. Jag frågade då, om det var möjligt, att Sveriges arbetare skola vara skyldiga att ingå i fackföreningarna. Jag fick icke något svar på denna min fråga. Och jag kunde icke av den siste ärade talarens anförande här i dag få någon annan uppfattning, än att han förutsatte tvångsanslutning av varje svensk arbetare till fackföreningarna. Jag tycker dock, att detta är väl mycket begärt. Jag tror, att vi alla i vårt land få försöka att gripa in med all den kraft — däri inbegripen all den ekonomiska kraft — vi kunna prestera, när en sådan olycka som arbetslöshet inträffar, för att på bästa sätt möta densamma. Men jag tror, att det är ytterst farligt att därvidlag hängiva sig åt utopier. d. v. s. någonting som icke kan realiseras. Det är, tror jag, det

olyckligaste man kan göra, att förklara, att på det eller det sättet skall man lätt klara upp det. Det går helt säkert icke så lätt. Och det är, mina herrar, ofrånkomligt, att staten icke bör slå in på att ge arbetslöshetsunderstöd. Därför ger jag mitt fulla erkännande åt arbetslöshetskommissionens förslag att inrikta sig på att erbjuda verkligt arbete och betalning för detta arbete. Ty det andra är ingen lösning av frågan i något hänseende utan endast ett slags allmosa och ingenting annat.

Svar å interpellationer.
(Forts.)

Vi skipa också en oerhört stor orättvisa mellan de olika näringsarnas arbetare i vårt land. Den siste ärade talaren utgick i sitt anförande ifrån, att det här endast gällde industriarbetare. Jag förvånade mig mycket över, att denne representant för industriarbetarna icke hade den ringaste tanke för jordbruksarbetarna. Jag tror icke, att staten kan gå så ensidigt fram, att den gör uppoffringar endast för industriarbetarna. Det bör vara jämlikhet även på detta område.

Jag vill med dessa ord endast hava uttalat, att jag ger mitt fulla erkännande åt strävandet att under dessa allvarliga tider göra vad vi kunna för att häva och mildra den stora olycka, som brutit ut i vårt land. Denna olycka har visat oss, att industrialismen har icke blott en gyllene sida utan även oerhört mörka sidor, så mörka, som troligen ingen annan näring har. Och det är helt säkert vår skyldighet, oavsett om vi tillhöra industriens eller andra näringars folk, att hjälpa till att mildra denna olycka. Men vi böra göra det som klokt folk och på sådant sätt, att vi ekonomiskt kunna stå ut med att bringa denna hjälp. Det gör icke stor nytta, om vi taga stort till på papperet men icke kunna fullfölja det i verkligheten.

Herr H a g m a n: Herr vice talman, mina herrar! Då läget för närvarande är sådant, att det är obesträtt omkring 60—70,000 arbetslösa i vårt land, så torde man utan att göra sig skyldig till överdrift kunna våga påståendet, att arbetslöshetsproblemet för närvarande är vårt allra viktigaste spörsmål. Det har ju också under frågans behandling här i dag erkänts, att så är förhållandet, ehuru väl man hyser delade uppfattningar rörande detaljerna beträffande denna arbetslöshets bekämpande. Då jag sedan medio av 1920 varit ledamot i arbetslöshetskommissionen och, som herrarna vid studiet av den föreliggande propositionen möjligen funnit, har uttalat en avvikande mening beträffande speciellt en detalj, skall jag också begagna detta tillfälle att framföra några synpunkter på detta stora, nu föreliggande problem.

Jag vill då säga, att den omständigheten, att det icke hittills varit möjligt att på ett mera tillfredsställande sätt och under de förhållanden, som nu äro rådande, samt med den provisoriska organisation, som vi för närvarande förfoga över, bekämpa arbetslösheten, så beror detta till en stor del därpå, att denna arbetslöshet har kommit över oss på ett oerhört snabbt sätt. Så sent som under 1920, då statsutskottet behandlade propositionen om anslag till ar-

Svar å interpellationer.

(Forts.)

betslöshetens bekämpande för 1920 och 1921, ansåg man sig kunna uttala, att arbetslöshetskommissionens verksamhet borde avvecklas, därför att läget på arbetsmarknaden var sådant, att något behov av denna kommissions fortsatta tillvaro icke förelåg. Lyckligtvis skedde icke någon avveckling, utan kommissionen satt kvar, när dessa svåra förhållanden i slutet av året inträdde. Under 1920 såg ju verkligen ställningen på svenska arbetsmarknaden ut på det sätt, som här i propositionen skildras, att det rådde brist på arbetskraft inom en del stora och betydande arbetsområden i vårt land. Vi hade tillfälle att kunna konstatera detta i kommissionen. Förutom över de direkta rapporter, som kommo in från olika platser, hade kommissionen att yttra sig över framställningar om passvisering från svenska arbetsgivare beträffande import av främmande arbetskraft. Under 1920 inkommo massor av dylika framställningar. Det konstaterades även från arbetaresidan, att det förelåg faktisk brist på arbetskraft, och i många fall medgävo fackförbunden i vårt land, när de fingo tillfälle att yttra sig över dessa spörsmål, att skäl förelåg för tillstyrkande av dylik import. Och ända till september månad förra året såg verkligen läget ut på helt annat sätt än det sedermera blivit.

Sedan kom ju arbetslösheten med en otrolig snabbhet. Det gällde då att med den provisoriska organisation, över vilken arbetslöshetskommissionen förfogade — den är tillkommen för de speciella kristidsförhållandena, och ingen trodde väl, när den 1914 tillsattes, att den skulle arbeta så länge som fallet varit — det gällde då, säger jag, att i första rummet få igångsatt den beredskap, som man behövde för att gripa in med arbete och med understöd i den omfattning, som tillgängliga anslag möjliggjorde och förhållanden betingade.

Det är alltså den förklaring, som jag anser mig kunna lämna, till att det icke varit möjligt att komma i gång tidigare eller effektivare än som varit fallet.

Beträffande så de åtgärder, som blivit vidtagna, så är det så, att alla äro eniga därom, att man i första hand bör söka anskaffa arbete och i andra hand understöd. Och det är glädjande att kunna konstatera, att på den punkten förekommer icke någon olikhet i uppfattningen mellan arbetarna, vederbörande kommunala organ eller arbetslöshetskommissionen, utan beträffande dessa principer är man enig om, huru man bör förfara.

Det är emellertid ett problem, som här i dag av de föregående ärade talarna har berörts, och detta är huru lönerna vid dessa nödhjulsarbeten skola fastställas, som vållat det omfattande och djupt kända missnöje, vilket ju resulterat uti, att man på 4 eller 5 olika platser gripit till de vanliga stridsåtgärderna i form av arbetsnedläggelse och blockad för att göra ett försök att förbättra de dåliga inkomsterna. Jag har för min del inom arbetslöshetskommissionen ansett, att de utgående lönebeloppen vore för låga, även om jag medger, att det principiellt måste erkännas, att arbetslöshetens bekämpande, i den mån det icke sker genom vanligt arbete, som

kan beredas, måhända nödvändiggör att gå fram med löner, som äro något lägre än den öppna marknadens. Men jag har ansett, att de lönebelopp, som gällt från och med början av detta år, äro för låga. Det har nämnts här förut, och det är riktigt, att om en person, som icke är familjeförsörjare, får arbete med dagslönsbetaling, så uppgår hans avlöning per vecka till 30 kronor; om en sådan man sättes till ackordsarbete så uppgår lönen till 42 kronor, är han familjeförsörjare med hustru och två barn, så erhåller han i lön 39 kronor i veckan och vid ackordsarbete 51 kronor per vecka, vartill kommer 1 krona på de såsom dyrare ansedda orterna. Här kan naturligtvis var och en av herrarna göra jämförelser med sina utgiftsposter under samma tidsrum och tänka efter, huru pass bra sådana lönebelopp räcka till för de oundgängliga behoven. Jag är för min del fullständigt övertygad om, att de arbetslösa, som alltmör ha förklarat sig förstå, att man icke kan kräva avtalsenliga löner vid dessa nödhjulsarbeten, icke skulle gått till arbetsnedläggelse och blockad, så vida icke den allra bittraste nöd tvungit dem därtill och därför att de funnit, att det går icke att få affärerna att gå ihop. Av de deputationer, som besökt arbetslöshetskommissionen och resp. Ortsrepresentanter här i kammaren, har det sagts, att man på sina håll måhända behöver att samtidigt vända sig till fattigvården. Detta är naturligtvis ett förhållande, som ingalunda är tillfredsställande. Då är det naturligtvis bättre att de arbetslösa beredas något större inkomster än att de tvingas gå fram på dessa vägar för att nödtorftigt kunna existera under den svåra tid, som nu är inne.

Nu har här för en stund sedan en ärad ledamot av kammaren, herr Olsson i Kullenbergstorp, på denna viktiga punkt velat göra jämförelser med arbetarna inom sockerbetsindustrien, och han har då velat göra gällande, att då dessa ärenden behandlades under överläggningen om sockerindustrien i lördags, så gick man fram på helt andra linjer. Han fann, att de löner, som sockerbetsarbetarna fingo, icke på långt när nådde upp till de lönebelopp, som arbetarna vid nödhjulsarbetena erhö. Vi få naturligtvis, när vi göra en dylik jämförelse, komma ihåg, att man icke utan vidare kan jämställa dessa förhållanden, ty det är ju så, att arbete på den rena landsbygden, där man ju i regel har tillgång till husrum och dylikt, icke kan jämföras med arbetet i de stora städerna, där arbetarna ha att betala hyror och för övrigt måste vidkännas stora omkostnader, som icke utan vidare behöva utgöras av dessa jordbrukets arbetare. Jag tror därför icke, att man utan vidare bör göra en sådan jämförelse, som här gjorts. Man borde snarare vara berättigad att göra en annan jämförelse. Vad vi diskuterade i lördags var i själva verket en statsgaranti beträffande prissättningen för dem, som odla sockerbeter i vårt land. Jag frågade i lördags en ledamot av kammaren, om han var beredd att när vi kommo till nödhjulsarbetsproblemet vara med om en liknande garanti för dessa arbetare, och han förklarade sig beredd att göra detta. En sådan jämförelse skulle jag hellre vilja göra än den som herr Olsson i Kullenbergstorp gjorde.

Svar å interpellationer.

(Forts)

Svar å inter-
pellationer.
(Forts.)

Herr Olsson i Kullenbergstorp anförde också som sin mening, att arbetslöshetsförsäkringen ingalunda höll, när den blev utsatt för en mycket stark påfrestning. På den punkten vill jag giva honom rätt, ty det är klart, att varje försäkringsform spränges, därest den skada, försäkringen skall ersätta, får för stor omfattning. Det förhåller sig på alldeles samma sätt med sjukkassor och brandstodsbolag. Om det brinner alltför mycket i landet, så kan det tänkas, att dessa bolag icke svara för de risker, som de iklätt sig. Men man får väl därför icke frångå försäkringen, utan se till att man kan täcka de *vanliga* riskerna. Och det är lyckligtvis så, att en sådan depressionsperiod, som nu är över oss, icke inträffar varje år utan med några års mellanrum; det är förnämligast för denna tidsintervall som man tänkt sig, att denna försäkring skulle fungera på ett tillfredsställande sätt.

Man har då mot beviljande av förhöjda lönebelopp anført dels statsfinansiella skäl, dels att man föreslår att lämna de arbetslösa hyresbidrag, och dels att arbetena icke äro produktiva i vanlig mening. Beträffande de statsfinansiella skälen är det klart, att dessa måste tillerkännas berättigande. Men om jag för min del ansett, att man skulle kunna gå utöver de belopp, som föreslagits i propositionen, så är det naturligtvis därför, att jag menar, att man får lov att ändra på utgiftsposterna och överflytta en del dylika från rent improduktiva områden till understöd åt de arbetslösa; skyddandet av den arbetskraft, som i vårt land befinner sig i sin bästa ålder och som hotas att gå under genom denna depressionsperiod, måste nämligen vara viktigare än byggandet av pansarbåtar och utsträckande av övningstiden på de militära förläggningsplatserna.

Beträffande hyresbidragen är det klart, att förslaget innebär verkliga förbättringar och att man med tillfredsställelse måste hälsa de anordningar, som nu ställas i utsikt.

Beträffande sedan vad som anförts här i propositionen, att det måste råda en viss spänning mellan understöd och de löner, som utgå vid nödhjulsarbeten, så är det riktigt, att så måste vara fallet, men denna spänning behöver ju icke med nödvändighet vara så stor som fallet är nu, och därför förefaller det mig som man mycket väl skulle kunnat gå till en höjning av de kontanta understödsbeloppen per dag, vilket emellertid kommissionens majoritet icke ansett sig kunna förorda. Det förhåller sig i själva verket på det sättet inom de organ, som nu lokalt har att handlägga dessa frågor, de kommunala arbetslöshets- och hjälpkommittéerna, att det är dessa som bestämma, vilka som skola ha kontant understöd och vilka som skola hänvisas till nödhjulsarbeten. Det kan därför knappast föreligga det förhållandet, att en person, som är arbetslös, själv kommer att avgöra, vilka hjälpformer, som skola komma till användning, utan detta avgör i varje fall kommittén. Man kan över huvud säga, att den, som är arbetslös och måste bygga sin existens på de hjälpanordningar, vi ha, måste i vidaste omfattning rätta sig efter de beslut, som de samhälleliga organen fatta. Och de risker, som man

velat göra gällande såsom befintliga därest understödsbeloppen vore högre än nu, tror jag för min del icke föreligga.

Vidare har såsom ett skäl mot höjandet av statens bidrag till kommunerna från hälften, såsom nu är fallet, till $\frac{2}{3}$, i propositionen angivits, att ett sådant förslag ingalunda kan accepteras, utan att man även i fortsättningen borde framgå på det sättet, att staten och kommunerna var för sig lämna hälften av understödet, såsom regeln brukar vara. Jag vill då erinra om, att inom statsutskottet föreligger en motion, som går ut på, att $\frac{2}{3}$ av kostnaderna skola betalas av staten, och jag hoppas, att denna sak skall ingående prövas inom statsutskottet. Det blir således sedermera tillfälle att ytterligare tala om denna sak här i kammaren. Det är ju dock så, att arbetslöshetskommissionen själv begärde vid 1918 års riksdag, att dessa belopp skulle ökas från hälften till $\frac{2}{3}$, ehuru det den gången var statsutskottet, som icke ansåg det lämpligt att ytterligare belasta statens budget med denna ökning utan föreslog, att man skulle bibehålla hälftenbruket, och det blev också kammarens beslut.

Svar å interpellationer.

(Forts.)

I den proposition, som nu här föreligger och som vi här med talmannens benägna tillåtelse ha tillfälle att yttra oss om i dess helhet, finnes även en annan sak, som ingen av föregående talare berört, nämligen den anordning med dyrtidsanslag, som förut har arbetat under folkhushållningskommissionen men som från och med årets början lagts under arbetslöshetskommissionen. Det är ju så, att vi sedan år 1916 haft denna tillfälliga organisation, som benämnes »dyrtidsanslaget», vilket enligt vissa av riksdagen närmare angivna grundprinciper utanordnat medel till olika kommuner i landet för att hjälpa till att övervinna de svårigheter, som varubristen och den snabbt inträdande prisökningen å alla produkter medfört. En sådan anordning kan naturligtvis försvaras och måste anses berättigad vid den tidpunkt den infördes, därför att det då icke var möjligt för kommunerna att hastigt assimilera sig med de nya förhållandena. Av varje års riksdag ha ju också anvisats rätt stora belopp till denna verksamhet. Emellertid beslöt föregående års riksdag, att hela denna anordning med dyrtidsanslag för beredande av kontant hjälp till kommunerna skulle avvecklas den 1 juli 1921. Som vi finna av den kungl. propositionen, ha emellertid dyrtidsanslagets ledning ansett, att man, på grund av de förhållanden, som inträdde i slutet av år 1920 i samband med depressionen på arbetsmarknaden, måste taga under övervägande, huruvida man inte ännu ett år borde fortsätta med denna verksamhet. Vid behandlingen av frågan inom dyrtidsanslaget delade man dock upp sig på två ståndpunkter, i det tvenne reservanter ansågo, att det borde vara fattigvårdsmyndigheterna på resp. platser och inte speciella dyrtidskommittéer, som skulle få hand om verksamheten. Och vid den prövning, som hela denna fråga fått undergå inom arbetslöshetskommissionen, har man där kommit att framgå på en tredje linje, som i propositionen är närmare utvecklad.

Arbetslöshetskommissionen anser för sin del, att riksdagens föregående beslut bör effektueras, så att denna verksamhet kan från

Svar å interpellationer.

(Forts.)

och med den 1 juli 1921 inställas, och vidare att alla de medel, varöfver riksdagen kan förfoga, ställas till kommissionens förfogande för direkt bekämpande av arbetslösheten bland de s. k. kvalificerade arbetslösa. De grupper arbetslösa, som hittills räknats såsom dyrtidsanslagets speciella klientel, sjuka, ålderssvaga, pensionärer etc., skulle sålunda få sitt behöfliga understöd genom kommunerna, och man skulle alltså snart ha kommit till den tidpunkt, då denna verksamhet kunde avvecklas. Departementschefen har emellertid, som vi finna av propositionen, inte velat godkänna denna linje, utan har för sin del förordat, att dyrtidsanslagets verksamhet skulle fortsätta, ehuru i starkt begränsad omfattning.

Då vi inom arbetslöshetskommissionen ha varit fullständigt enhälliga i den delen, att verksamheten borde upphöra vid nämnda tidpunkt, och att man borde koncentrera alla tillgängliga medel för beredande av understöd och nödhjulsarbeten åt de kvalificerade arbetslösa, så har detta skett därför, att vi trots, att icke blott detta kunde anses betingat ur nationalekonomiska synpunkter utan även att det inte skulle föreligga samma behov som tidigare att fortsätta dylik verksamhet, då kommunerna nu borde ha ordnat sina affärer på sådant sätt, att det vore möjligt att avveckla verksamheten. Det förhåller sig ju nämligen så, att, om man fortsätter att dela ut medel på samma sätt som tidigare skett, själva den principiella grundval, som särskilt arbetslöshetskommissionen velat lägga på denna sak, därmed helt och hållet upprives. Det är mycket svårt att förstå, hur det skall bli möjligt att starkt begränsa ifrågasvarande verksamhet, då naturligtvis kommunerna vant sig vid att varje år räkna med dessa inkomstbelopp i sin budget. Jag befarar, att de på sina håll komma att vara så vana härvid, att de betrakta det som rätt självklart, att de för detta ändamål skola erhålla bidrag av statsmedel. Om man läser propositionen, finner man även, att det är i viss mån svävande uppgifter, som lämnas beträffande det sätt, varpå arbetet skall ordnas och beträffande var gränsen går för ett fortsatt utdelande av dylika anslag. Så står det exempelvis å sida 51: »Det är också med bekymmer, som jag av statsfinansiella skäl finner mig böra förorda upphörandet till väsentlig del av den statsunderstödda dyrtidsverksamheten med utgången av nionde understödsperioden eller juni månad 1921.» Litet längre ned säges det vidare: »Jag håller fördenskull före, att, även om en definitiv avveckling av dyrtidsanslaget måste ske, det likväl bör tillses, att åtminstone vissa grupper av dyrtidsanslagets nuvarande understödstagare jämväl under tiden närmast efter den 1 juli 1921 bringas någon undsättning ifrån statens sida.» Detta skall väl bli föremål för prövning vid varje särskilt fall. Men jag tror, att det blir ytterst svårt, att med begränsade medel — ty sådana bliva de, trots de stora anslagsbelopp, som nu krävas av riksdagen och som skulle stå till arbetslöshetskommissionens förfogande — pröva dessa förhållanden utan att därvidlag nödgas avslå en massa framställningar, där man själv kanske ansåge stora behov föreligga. Det begäres ju inga speciella medel för sådana ändamål, utan

även utdelningen efter dyrtidsanslagets principer skulle tagas ur samma belopp, som man begär beviljade i och för arbetslöshetens bekämpande. Det står även på sidan 52: »Med hänsyn därtill att erfarenheten från kristiden visat, att förhållandena ofta kunna hastigt växla samt att den lämpligaste formen för hjälpens lämnande icke på förhand kan bedömas, finner jag det slutligen vara angeläget, att icke alltför snäva bestämmelser fastställas beträffande denna understödsverksamhet.» Man finner alltså, att det på en sida i propositionen talas om, att det skall bli väsentliga inskränkningar, under det att det å den andra säges, att det inte går att fastställa alltför snäva gränser. Detta sista uttalande gäller visserligen formerna för understöden, men det blir enligt min mening mycket svårt att fortsätta med utdelande av medel i överensstämmelse med de principer, som tidigare följts.

Inom arbetslöshetskommissionen ha vi också trott, att inte alldeles samma behov för verksamhetens fortsättande föreligger som tidigare, även av det skälet, att det nu faktiskt inträtt en liten pris-sänkning å nödvändiga varor. Om man ser efter, vilka belopp som förut utdelats, finner man, att de belopp, som under femte perioden utgätt som dyrtidsanslag, inte varit större än 15 kronor per person, för sjätte perioden 13 kronor per person och för den sjunde 12 kronor per person. Detta blir alltså mycket små belopp, beroende på att de delas upp på ett så stort antal personer. Dessa belopp skulle dock, enligt kommissionens uppfattning, säkerligen göra mycket större nytta, därest man hade dem att tillgå för arbetslöshetens direkta bekämpande och på så sätt så småningom övergick till, att kommunerna själva toge hand om dem, som icke äro kvalificerade arbetslösa.

Det var dessa synpunkter, jag velat framföra, innan propositionen går att behandlas i utskottet. Beträffande arbetslöshetsproblemet i sin helhet vill jag ansluta mig till de synpunkter, som här förut framlagts, att vi erhålla ingen tillfredsställande ordning på detta område förrän vi, i likhet med vad förhållandet är i våra grannländer, Norge och Danmark, få till stånd en arbetslöshetsförsäkring, lagd efter den ena eller andra principen. Denna försäkring kan naturligtvis icke, såsom herr Olsson i Kullenbergstorp förmodade, anordnas på det sätt, att alla arbetare skulle tvingas in i fackliga organisationer, utan den kan tänkas lagd så, att staten lämnar bidrag till dem, som frivilligt sammansluta sig till speciella arbetslöshetsförsäkringskassor, med eller utan samband med sina fackliga organisationer — något tvång av den art, herr Olsson i Kullenbergstorp antydde, kommer naturligtvis inte i fråga.

Jag tror att det blir nödvändigt, att arbetarklassen i vårt land skänker denna fråga betydligt större intresse än tidigare. Ställningen är verkligen så allvarlig, att intresset för denna sak borde jämföras med det intresse, som arbetarklassen tidigare haft för rena författningsspörsmål, och om så sker tror jag det skall bli möjligt att även på detta område få till stånd en tillfredsställande lösning. Det är verkligen ägnat att utgöra en källa till betänhet, att hans

Svar å interpellationer.
(Forts.)

Svar å interpellationer.
(Forts.)

excellens herr statsministern kunnat meddela, att ett förslag i ärendet kommer att avlämnas under loppet av innevarande år.

Hans excellens herr statsministern v o n S y d o w: Jag skall, herr vice talman, utan att ingå i detaljer, tillåta mig att framställa några erinringar och reflektioner med anledning av vissa uttalanden, som gjorts under debatten.

Jag kan mycket väl förstå, att man vill göra det mesta möjliga för att bringa de arbetslösa effektivt hjälp. Men jag tror också, att man vid en mera ingående granskning av de propositioner, som avlämnats, skall finna, att regeringen har sträckt sig så långt som klokt och möjligt är, även om den inte kunnat gå så långt, som vissa talare ansett önskvärt. Man får inte förbise, att vad som på vissa håll kan anses såsom det socialt önskvärda under givna förhållanden måste ha sin begränsning av det finansiellt och ekonomiskt möjliga. Man får heller inte blunda för, att såväl orsakerna till som botemedlen för den svåra kris, som landet nu genomgår, och den arbetslöshet, som därav är en följd, äro att söka på det ekonomiska området. Jag tror, att man icke på alla håll gjort fullt klart för sig våra finansiella och ekonomiska svårigheter.

Vad de finansiella svårigheterna beträffar, är det att märka, att den starka depression, som vårt näringsliv nu genomgår, är, mot vanligheten kan man säga, åtföljd av en utomordentligt stor penningknapphet. Jag skall icke i detta sammanhang yttra mig om, vad orsaken till penningknappheten kan vara — det kan måhända bli anledning att vid annat tillfälle därom närmare uttala sig — men säkert är, att staten för närvarande icke har de rika källor att ösa ur, som ett vinstgivande näringsliv alltid utgör.

Man har i debatten antytt — och det har också kommit till synes i uttalanden av vissa pressorgan, i resolutioner från arbetslösas föreningar o. s. v. — att det utan tvivel skulle gå för sig att skaffa staten ytterligare betydande medel för att därmed bekämpa arbetslösheten, om man endast ville taga i anspråk de stora vinster, industrien gjort under krisåren. Särskilt herr Hage pekade på ökad beskattning av nämnda krigsvinster. Jag tror, att bakom dessa uttalanden ligger det populära föreställningssätt, som är rådande här och var ute i landet, att nämligen dessa krigsvinster ligga som orörda guldhögar i bankernas valv och kapitalisternas kassakistor. Närmare eftertanke borde dock giva vid handen, att så icke är förhållandet. Uppfattningen beror på bristande kännedom om det ekonomiska sammanhanget, en bristande kännedom, som är utbredd inom de breda lagren och kanske även sträcker sig långt upp i samhällsskikten. Önskvärt vore, att man på dessa punkter kunde sprida ekonomisk upplysning, och regeringen är också beredd att verka för, att dylik upplysning åstadkommes.

Att industrien gjort stora vinster under kriget, skall på intet sätt förnekas. Jag vill dock erinra om, att dessa vinster möjliggjort för arbetarna att ernå högre löner, vilka återigen satt arbetarna i stånd att kanske bättre än medelklassen i allmänhet få kompensera-

tion för dyrtiden — inom vissa fack ha nog arbetarna därutöver kunnat skaffa sig en ökad levnadsstandard. Det är naturligtvis ingenting att säga om detta; det är endast ett glädjande faktum, att den stora massan av arbetarklassen kan skaffa sig en högre levnadsstandard, så länge det blott är ur ekonomisk synpunkt möjligt att upprätthålla densamma. Dessa krigsvinster ha också berett staten betydande inkomster. Jag påminner om, att enbart krigskonjunkturskatten under de gångna åren tillfört staten över en miljard kronor. Den del av vinsterna, som industrien behållit eller utdelat till aktieägarna hade i huvudsak genom fonderingar eller nyemissioner investerats i företagen och ligger nu fastlåst där i form av utvidgningar och nyanläggningar, förbättrade tekniska anordningar, bostäder o. s. v. Kontanta penningar finnas säkerligen i mycket ringa omfattning.

Det förhåller sig verkligen så, att både vår industri och våra näringar i övrigt nu befinna sig i ett nödläge. Det säges en och annan gång, att krisen i själva verket är konstlad och att man endast vill på denna väg åstadkomma en nedpressning av arbetslöserna. Detta är, det behöver ej sägas i denna kammare, ett fåvitskt tal. De konkurser, de betalningsinställelser och de enskilda ekonomiska sammanbrott, som måste ordnas dag för dag under hand, de äro bevis nog för motsatsen. Jag skall be för övrigt att få nämna ett par belysande exempel. Vårt land har omkring 120 masugnar. Av dessa voro vid årsskiftet omkring 40 i drift, och sedan dess ha antagligen många fler blivit nedblåsta. Inom vår trävaruindustri och vår pappersmasseindustri, som äro av så oerhört stor betydelse för vårt lands ekonomiska liv, har man sedan månader tillbaka knappast en enda köporder. De leveranser, som pågå, ske enligt gamla kontrakt, i övrigt arbetar man på förlag. Beträffande textilindustrien lära herrarna väl känna, hur bekymmersam dess ställning är.

Man kan således icke komma ifrån, att landet lider under ett ekonomiskt nödläge. Beträffande orsakerna till detta så äro de väl mångahanda. Hela den kris, som pågår, är av internationell karaktär. Den har gått ut ifrån Amerika, sträckte sig sedan till England och kom hit först på höstsidan. Men då var det faktiskt, som om en järnridå hade gått ned. Priserna föllo, köplusten upphörde. Till en del torde krisen i vårt land ha sin förklaring i samma faktorer, som utgjorde grundvalen för det stora konjunkturomslaget på världsmarknaden. Det har sagts, att man ute i de stora industriländerna felräknat sig på Centraleuropas och Östeuropas köpkraft. Man visste, att deras lager under krigsåren uttömts, och man räknade med, att de måste förnya dessa lager. Det var därför, som en väldig produktion igångsattes. Men det blev överproduktion, ty Centraleuropa och Östeuropa hade icke någon köpkraft. Dessa oerhörda lager måste då realiseras, och man sökte sig in på de neutrala ländernas marknad.

Andra för vårt land speciella faktorer, som ha en väsentlig betydelse, äro den höga prisnivån och valutaförhållanden. Den höga prisnivån har gjort, att vissa av våra grannländer med stor fördel kunnat hit exportera varor till priser, som för det egna lan-

Svar å interpellationer.
(Forts.)

det kunnat vara tillfredsställande nog, men som ligga under de pris, för vilka samma varor här inom landet för närvarande kunna produceras. Det är icke nog med, att denna export pågår, det är också denna otaliga massa utbud av varor till för vår industri, våra näringsruinerande pris, som gör, att köplusten blivit oändligt ringa. Det bör också nämnas, att denna höga prisnivå, som gör att andra länder kunna exportera sina varor hit, verkar i en helt motsatt riktning på vår egen exportindustri; vår valuta står så högt, att vi knappast kunna exportera till åtskilliga länder, som förut varit en stor marknad för Sverige.

Hur skall detta abnorma tillstånd upphävas, vad skola vi göra, vad skola vi söka för botemedel för krisen? Jag har i dessa dagar i tidningen Socialdemokraten sett en uppmaning till dess läsare av följande lydelse: »Bekämpa arbetslöshet och nöd — köp svenska varor.» Det är ju en förträfflig medicin, om man bara kan förmå patienterna att taga in den. Men medicinen ställer sig för närvarande för dyr. Det är nödvändigt, att vi få ned prisen på svenska varor, men hur? Jo, vi måste få ned produktionskostnaderna, vi måste göra oss förtrogna med den tanken. En viss ljusning ser man däri, att prisen på en del råvaror och på bränsle äro i sjunkande, det är ju angenäma fakta att konstatera. Men vi måste också tillse, att arbetslönerna, som utgöra en så väsentlig del av produktionskostnaden, gå ned. De ligga för närvarande betydligt högre än i andra länder. Det bör också för närvarande ställa sig lättare att få ned arbetslönerna än eljest, nu då prisen på livsmedel i så hög grad sjunkit. I själva verket är det icke fråga om att göra en beskärning av reallönen, det gäller väsentligen att få ned den nominella lönen. Jag tillhör ingalunda dem, som vilja förorda en våldsam kraftig nedskärning av arbetslönerna. Det skall villigt erkännas att arbetslönerna vid krisens början icke tillräckligt hastigt följde med den allmänna prisnivån, och det är därför skäl att med en viss varsamhet gå fram, när det gäller att få ned dem. Men att arbetslönerna måste nedsättas, om Sverige skall återvinna sin konkurrenskraft, det är alldeles uppenbart.

När staten vidtager åtgärder för att bekämpa arbetslösheten, så gäller enligt min mening, att vi icke vidtaga sådana åtgärder, att denna kris och den därav följande arbetslösheten göras permanenta. Vi måste se till att under minsta möjliga lidanden övervinna denna kris och komma åter till rent normala förhållanden, det ligger i arbetarnas eget stora och välförstådda intresse. Det är i belysning härav som prispolitiken vid nödhjulsarbetena måste ses. Jag kan väl förstå, att en stor del av dessa problem är svår för arbetarna ute på landsvägsbyggena, ute i hyttorna att förstå. Jag skulle därför vilja vädja till de upplysta män i denna kammare, som stå dem nära, att försöka hjälpa oss att bibringa dem en rätt uppfattning av problemen. Utan att den kommer till en mera allmän utbredning, komma vi icke ut ur denna kris, vi komma icke ut ur det nuvarande arbetslöshetstillståndet.

Herr W a h r e n: Herr talman, mina herrar! Jag är uppkallad av herr Hages och Johansons i Stockholm enligt min uppfattning synnerligen ensidiga syn på denna fråga. Emellertid är det efter hans excellens statsministerns anförande icke mycket att tillägga, men jag vill tillåta mig att *ändå* ingå något i detalj på en av de frågor, som herr statsministern berört och som jag anser vara en av de mest vitala frågorna i detta sammanhang, nämligen lönestandarden.

Svar å interpellationer.

(Forts.)

Jag anser det vara utan vidare fastslaget, trots några herrars opposition, att betalningen för nödhjulsarbete måste ligga under betalningen för ordinarie arbete. Hur beklagligt det än är, att icke alla kunna förtjäna, vad man kanske för tillfället anser fordras, för att det skall vara tillräckligt, så är det ändå det viktigaste, att man får tillbaka det produktiva arbetet, jag menar det ordinarie arbetet, som ju egentligen är det enda, på vilket landets välstånd kan byggas. Går man då till en jämförelse mellan hur det ligger med avseende å kostnaderna för produktionen nu och före kriget, så skall man finna, att en hel del av de råvaror, som vi behöva, hålla på att sjunka i pris, så att i den delen någon utsikt finnes, att vi snart kunna upptaga konkurrensen igen. Men arbetslönerna ligga på en sådan höjd, att de fullständigt omöjliggöra varje konkurrens. Med arbetslöner menar jag då lönenivån i ordets fulla utsträckning. Jag vill i detta sammanhang påpeka, att det är en mycket vanlig missuppfattning, att lönerna *icke* inverka synnerligen på produktionskostnaderna. Man skär av en viss manipulation, en viss avdelning av en fabrikation eller en viss fabrikation och säger, att lönerna utgöra så och så många procent av produktionskostnaderna, men i realiteten förhåller det sig så, att nästan allt är lön, som icke är råvara eller ränta. Så t. ex. visade en mycket pålitlig utredning beträffande en viss järnindustri, att 75 procent av produktionspriset utgjorde löner eller arbetskostnader innan malmen hunnit förädlas till det färdiga fabrikatet. Om man ser på motsvarande uppgift för den industri, som jag mest sysslar med, nämligen pappers- och cellulosaindustrien, så finner man, att om man hämtar träet i skogen och sedan för transporten anlitar järnväg eller flottning, så betyda alla dessa manipulationer löneomkostnader och inverkar därför lönestandarden i landet mera på det slutliga resultatet, än man vanligen antager.

Nu begära alla de herrar, som yttrat sig om arbetslöshetsunderstöd, att samma skall utgå lägst efter de i den kungl. propositionen upptagna grunderna. Eftersom beräkningen är synnerligen komplicerad kan jag ej exakt uttrycka vilken timlön detta betyder. Betalningen kan emellertid värderas till ungefär 1 krona i timmen i genomsnitt, måhända något lägre. Söker man den teoretiskt riktiga arbetslönen nu för grovarbetare med hänsyn tagen till valutans värde i dag, kommer man enligt min uppfattning till en något lägre siffra, eller 90 öre i timmen och är utgångspunkten då samma levnadsstandard som 1914. Denna siffra erhålles på det viset, att 1914 var den vanliga grovarbetarelönen 36 öre, och man kan anse efter

Svar å interpellationer.
(Forts.)

de uppgifter, som jag fått från håll, som jag anser vara mycket sakkunnigt, den svenska kronan, i jämförelse med vad den då var värd, nu är värd 40 öre. Man kommer alltså då till 90 öre som en i dag ur valutasynpunkt normal lön för grovarbetare. Härvidlag får jag emellertid lov att påpeka, att arbetstidslagets tillämpning naturligtvis medfört, att reallönen vid i full drift varande verksamhet reducerats med cirka 15 procent. Men bortsett från detta, kan man ej i en tid, då hela världen anstränger sig för att få vara med och producera, begära, att vi skola komma någon vart, om vi skola betala över dessa 90 öre. Och dock begär man här att understödet till arbetslösa skall sättas till minst denna siffra. Det är naturligtvis fullkomligt orimligt.

Jag vet mycket väl, att dessa siffror skära mången i öronen. Men jag har den absoluta övertygelsen, att vi icke komma ut ur detta träsk, denna försumpning, som våra näringar råkat in i, med mindre än att vi sätta yxan till roten och visa vederbörande intressenter av olika slag, hurudan ställningen är. Jag tror således, att det är absolut nödvändigt och nyttigt, att man framhåller hur dessa saker verkligen hänga ihop. Här finns det folk, som tror, att man skall komma tillbaka till guldpariteten på kronan. Det skulle betyda, att man skulle betala högst 36 öre i grovarbetarelön, detsamma som 1914. Jag tycker för min del, att det är svårt nog för närvarande att komma ned till de 90 örena.

Med detta har jag velat sagt, att man måste anlägga dessa vidare synpunkter för att få fram själva kärnan i problemet, som måste vara att få igång det produktiva arbetet, och att man därför borde sätta betalningen för nödhjälpsarbete i dag till högst vad jag här angivit men i övrigt vidtaga sådana anordningar, att denna betalning kan regleras tid efter annan i anslutning till de förändringar det allmänna prisläget kan komma att undergå.

Herr Carlström i Helgagård: Herr vice talman, mina her- rar! Den diskussion, som i samband med dessa interpellationer här förts, har huvudsakligen rört sig om Kungl. Maj:ts proposition nr 150, jag skall be att med några ord få vidröra en annan proposition, som kan sägas höra till samma ämne, nämligen propositionen nr 158. Av ett par talare har gjorts den anmärkningen, att Kungl. Maj:t i anslutning till arbetslöshetskommissionens förslag beräknat för låga arbetslöner för nödhjälpsarbeten, och det kan ju hända, att det är rätt så lågt tilltagna belopp, men då man ser på propositionen nr 158, frågar man sig, hur det ställer sig med den lönepolitik, som skall tillämpas enligt denna proposition. Det framgår av densamma, att det behövs 13 ½ miljoner för de kristidsarbeten, som här äro skisserade, och att man genom dessa anslag skulle kunna under de 9 månader av året, som återstå från 1 april, sysselsätta 2,920 arbetare. Nu är det tyvärr så, att man icke fått klart, hur mycket av denna summa som avser materialanskaffning, och därför kan man icke exakt beräkna, hur stort belopp, som skulle åtgå för arbetslönerna. Av den framställning, som gjorts av järnvägsstyrelsen, finner

man emellertid, att där begäres 3,750,000 kronor för arbeten, som skulle kunna sysselsätta 700 man. Järnvägsstyrelsen säger, att de summor, som behöva utgå för materialinköp, äro små, men man kan icke fastställa huru pass små eller stora de äro. Emellertid säges vidare, att man skall skilja på de vanliga anläggnings- och banarbetena, alltså de större arbetena, och rena kristidsarbeten, för vilka senare kräves ett anslag av 1,240,000 kronor. Avlöningen vid sistnämnda arbeten skulle ligga omkring 25 % under den eljest vid statens järnvägar gällande timpenningen. Nu frågar jag, hur stor skillnad det blir mellan de löner, som skola utgå för dessa kristidsarbeten, och avlöningen vid de arbeten, som genom arbetslöshetskommissionen skola igångsättas. Jag kan icke hjälpa, att jag har den uppfattningen, att här kommer att bli en rätt så stor skillnad, kanske uppgående till 50 %; men inte kan man tänka sig, att en del folk skall gå och arbeta vid statens järnvägar för 12 à 15 kronor om dagen, medan andra vid arbetslöshetskommissionens arbeten få nöja sig med halva beloppet. Nu har herr statsministern alldeles riktigt framhållit, att vi måste ha klart för oss, att staten icke har några rika källor att ösa ur och att arbetslönerna måste sättas ned, men då är det ej nog med att bara vädja till arbetare inom den enskilda industrien i det fallet, utan staten bör också säga till sina egna arbetare, att lönerna måste sänkas. Ty gör den icke det, så har det icke någon effekt, att man talar till de andra arbetarna som stå utanför.

Jag har icke kunnat undgå att påpeka dessa saker, ty om skillnaden mellan lönerna vid den nödhjälpsverksamhet, som statens af-färsdrivande verk skola bedriva, och den, som arbetslöshetskommissionen har hand om, blir för stor, tror jag icke, att det skall visa sig vara lyckligt. Jag måste säga, att stora delar av folket i vårt land har den uppfattningen, att det ödslas med pengar vid statens järnvägsbyggnader. Det har nedåt mina trakter, där dubbelspåret nu dras fram och i Nässjö, där omändringsarbeten vid bangården gjorts, arbetats på ett sätt som gjort att allesammans i den bygden ha fått det intrycket, att staten på ett sätt, som är alldeles orimligt, där slösat med pengar. Skall man nu fortsätta med detta slöseri vid de kristidsarbeten, som skola anordnas? Och är det meningen, att avlöningen vid de arbeten, för vilka skola anslås 13 ½ miljoner, skall utgå efter ungefär samma grunder som vid dessa järnvägsbyggen i allmänhet?

Jag har velat i detta sammanhang bringa frågan på tal, för att vederbörande utskott, som har att behandla ifrågavarande proposition, kanske i någon mån skulle kunna lägga till rätta vad som här bör läggas till rätta.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet Murray: Herr vice talman, mina herrar! Med anledning av vad den siste ärade talaren yttrade skall jag be att få säga några ord. Det är ju så, som framhölls av honom, att järnvägsstyrelsen i den skrivelse, som ingavs, så fort tendenser till en utbredd arbetslöshet bör-

Svar å interpellationer.
(Forts.)

jade göra sig gällande, lade fram ett förslag, som avsåg en utvidgning av deras ordinarie arbeten och dessutom ett igångsättande av arbeten, som kunde vara för järnvägsstyrelsen nyttiga, men som man ansåg sig böra taxera lindrigare. Vidare har vattenfallsstyrelsen och telegrafverket i särskilda yttranden framlagt sina synpunkter på saken. Om allt detta heter det i propositionen: »Att för närvarande framlägga någon närmare plan för de arbeten, som för bekämpande av arbetslösheten böra komma till utförande vid de ifrågavarande verken, torde knappast vara möjligt. I detta hänseende måste givetvis den vidare utvecklingen av förhållandena på arbetsmarknaden vara avgörande. De särskilda av de tre verken framlagda uppskattningarna måste anses som förslag, från vilka man för tillfället kan utgå.»

Jag vill tillägga, att då här talas om »förslag, från vilka man för tillfället kan utgå», har jag därmed avsett att uttala, att dessa förslag kunde anses som en exponent för verkens förmåga att bereda arbete uti här ifrågasatta avseende, och att de därför kunde i närvarande stund läggas till grund vid beräkningen av storleken av det anslag, som borde begäras. De olika förvaltningarna ha sagt, att de kunna igångsätta de och de arbetena, som anses komma att kosta så och så mycket, men själv har jag uttryckligen reserverat mig mot, att just dessa arbeten skola utföras. Kanhända blir det på helt andra orter än verken tänkt sig, som arbetslösheten blir trängande och på vilka man för den skull måste sätta in nödhjälpsarbeten. Det anslag, som begärts, motsvarar icke speciellt dessa verks krav, men har ställts i ungefärligt förhållande till vad verken säga, att de kunna åstadkomma.

Vad beträffar lönepolitiken hos statens järnvägar, som den föregående ärade talaren klandrade, är det min uppfattning, att de affärsdrivande verken måste i sin allmänna lönepolitik hålla sig i närheten av och ganska nära de löner, som gälla på den fria arbetsmarknaden. Det får icke vara så, att det blir konkurrens eller framkallas en känsla av att staten går före och driver upp lönerna, ty det får staten så småningom dyrt betala. Icke heller synes mig staten böra verka i direkt lönedrivande riktning. Jag har mig också bekant, att denna uppfattning delas av de affärsdrivande verken. Åtminstone har jag fått detta bekräftat på senare tiden, och jag tror sålunda, att en sådan lönepolitik kommer att tillämpas i fortsättningen.

Jag ber ännu en gång få påpeka, att då järnvägsstyrelsen sagt, att den kan anordna så och så mycket ordinarie arbeten och så och så mycket så att säga mera extra ordinarie arbeten, betraktar jag detta som exempel på vad järnvägsstyrelsen i det ögonblicket ansåg sig kunna sätta in, om det påfordrades, men icke såsom förslag till något, som ovillkorligen skulle ske.

Herr B r a n t i n g: Herr talman! Det hade icke varit min mening att deltaga i denna debatt, men då här förekommit ett mycket intressant och av alla med uppmärksamhet åhört anförande av herr

statsministern, som lade upp frågan efter breda linjer, kan jag icke underlåta att med anledning därav säga ett par ord.

Det skall icke falla mig in att bestrida, att den skildring herr statsministern gav av det mörka ekonomiska läget i landet i huvudsak är riktig. Jag tror, att vi alla få lära oss, att här föreliggande svåra förhållanden och i viss mån ett nödläge, som har till konsekvens, att det måste bli inskränkningar och nedsättningar på allehanda områden. Jag tror också, att den insikten visst icke numera är främmande för de stora arbetarmassorna. Det har ju faktiskt, efter vad man kan få höra från olika håll, träffats en mängd uppgörelser mellan arbetsgivare och arbetare om fortsättande av arbetet efter en lägre lönestandard än förut under de lysande tiderna ifrågasattes.

Men jag tror, att på samma gång man erkänner detta, så blir det en alltför ensidig färgläggning, om man så skarpt, som här skett icke blott från statsministerns, utan kanske ännu mera från andra talares sida, stryker under, att det första och viktigaste, det enda nära nog, som är nödvändigt, är att sätta ned arbetslönerna. På det viset kommer man, kanske mot sin vilja, att vältra över på arbetarna en alltför stor del av de bördor, som böra bäras gemensamt av alla dem, som deltaga i det svenska produktiva arbetet. Det kan icke förnekas, att det fortfarande föreligger svårigheter, då det gäller att få ned exempelvis levnadskostnaderna på ett sätt, som svarar mot de ursprungliga producenternas förhållanden, nu när dessa måste nöja sig med vida lägre pris än förut varit fallet. Det går mycket sakt och långsamt att få ner detaljhandelspriserna, medan masspriserna äro stadda i sjunkande. Mellanhänderna kunna alltså bereda sig för förhållandena oskäligen vinster.

Vi få icke glömma detta, när man talar om vad det är som föranleder svårigheterna. Då det skall göras inskränkningar, kan man icke begära, att allt skall gå ut över arbetarna. Det har här nämnts sådana avlöningsbelopp, att man måste nedlägga sin bestämda gensaga mot, att lönerna skola kunna sättas så lågt och att detta skulle vara ett önskemål ur landets synpunkt.

Herr statsministern gjorde med all rätt gällande, att en höjning av levnadsstandarden för den stora arbetande klassen i vårt land är någonting gott och önskvärt. Har en sådan höjning kunnat ske under de gångna tiderna, är det alldeles uppenbart, att arbetarklassen har icke blott rätt och även ur allmän samhällelig synpunkt en viss plikt att försvara en sådan levnadsstandard och icke låta den pressas ned huru långt som helst, låt vara att det är mycket hårda konjunkturer, som nu äro rådande. Man bör besinna, att det icke är genom en ensidig nedsättning av arbetslönerna, som det skall åstadkommas en förnyad höjning av vårt näringsliv, utan det får allt vara så, att litet var hjälper till, även genom att minska anspråken på vinst. Blott genom en sådan samverkan mellan de olika faktorerna i produktionen tror jag, att det är möjligt att komma över den kris, som pågår.

Jag har velat göra denna erinran, för att icke totalintrycket av debatten skulle vara, att det i andra kammaren varit en allmän kla-

Svar å interpellationer.

(Forts.)

Svar å interpellationer.

(Forts.)

gan över lönernas höjd och att det påpekats nödvändigheten av att sätta ned lönerna, utan att därvid gjorts den ytterligare korrigerande erinran, att sannerligen också många vinster, som man förut vant sig betrakta som naturliga, få beskäras under nuvarande förhållanden. Över huvud taget är med hela den invecklade ekonomiska organisation, som vi ha, problemet icke så enkelt löst, att man bara säger, att det skall bli lägre löner.

Jag har alltså velat göra denna erinring, att en lönedpressning för dem i vårt land, som trots allehanda yttranden om, att de haft det så utmärkt bra under senaste tiden, ändå leva under relativt bekymmersamma förhållanden, innebär en nedsättning i levnadsställningen för vårt folk som helhet. Men den saken bör man handskas försiktigt med, och man må väl betänka sig, innan man utropar såsom någonting gott och nödvändigt, att en sådan löneminskning sker.

Herr B ä r g: Herr talman! I anledning av några erinringar, som gjorts av herr Hagman, skall jag be att få yttra några ord.

I den föreliggande propositionen nr 150 har socialministern hemställt, att utav de äskade beloppen för arbetslöshetens bekämpande jämväl skulle få användas någon mindre summa för att bisträcka även en del andra av arbetslösheten drabbade än de s. k. kvalificerade arbetslösa, d. v. s. andra än de, som enligt arbetslöshetskommissionens definition äro berättigade till understöd eller till arbete vid anordnandet av nödhjulsarbeten. Här har man vädjat till statsutskottet att ta under omprövning, huruvida det icke vore klokare att följa det av arbetslöshetskommissionen framlagda förslaget än att följa departementschefen.

Jag är här icke i tillfälle att närmare ingå på frågan om det s. k. dyrtidsanslagets användning under de gångna åren. Jag är överens med herr Hagman, att under de omständigheter denna verksamhet tillkommit, var den en nödvändighet. Jag tror, att den verkligen har fyllt sitt ändamål under den tiden, och jag är överens med herr Hagman om, att dess avveckling bör ske fortast möjligt. Däröfver har ju också den s. k. dyrtidsavdelningens majoritet varit ense. Hade icke den här situationen, som vi leva uti, inträffat, så skulle avvecklingen för visso därifrån förordats efter den linje, som riksdagen uttalade sig för, då beslutet fattades i fjol om anslag. Men det är oss alla bekant, åtminstone för alla dem, som ha någon närmare kännedom om förhållandena i de distrikt, där arbetslöshet inträffat, att det är icke enbart de direkt arbetslösa, som träffats och hårt tyngas av det inträffade nödläget, utan hela trakten får givetvis starka känningar av dessa svårigheter. En hel del personer, som ha hjälpt sig fram med ett mindre understöd, t. ex. av folkpensioneringen eller av enskilda personer, kunna ofta dra sig fram genom tillfälliga lindrigare arbeten och kunna i övrigt påräkna stöd ifrån åtskilliga håll, vilka nu av arbetslösheten beröras. Ett sådant stöd försvinner givetvis i en trakt, där arbetslösheten slår ned så kraftigt som den nu gjort. Icke heller ges det möjlighet för denna mindervärdiga ar-

betskraft, om jag får beteckna den så, att nu komma åt de små förtjänster, på vilka man förut dragit sig fram. Det blir ju så att säga indirekta verkningar av arbetslösheten, som sträcka sig vida över den krets, som herr Hagman förordade till hjälp, nämligen de kvalificerade arbetslösa. Hur ofta är icke förhållandet det, att t. ex. ett par syskon, som nu drabbats av arbetslöshet, underhållit en gammal far eller en gammal mor eller någon annan gammal anhörig. Det är orimligt att begära, att dessa personer skola först försörja sig själva och sin egen familj på det, som hjudes i arbetslöshetsunderstöd eller som lön för ett utfört nödhjälpsarbete, och därtill försörja dessa sina anhöriga. Det är ju en orimlig sak; och det är ju för att i någon mån kunna tillgodose detta behov, som departementschefen har anhållit om att jämväl få disponera något litet belopp till här antydda ändamål. För min del får jag säga, att jag är herr socialministern tacksam för att han anlagt denna mänskliga syn på tingen, och jag tror det icke skulle skada, om man även från arbetslöshetskommissionens sida ville se saken litet mera vidsynt och kanske icke så snävt, som man vid dessa tillfällen tycks ha benägenhet att se den, när det gäller att sträcka samhällets hjälpande hand till dem, som lida under detta nödläge.

Herr Hagman erinrade om, hur svårt det skulle bli att få fram några verkliga gränser mellan de här hjälpbehövande grupperna, om man beträder den väg jag nu antytt. Jag har svårt att förstå denna svårighet liksom jag har svårt att förstå det påståendet, att då man utsträcker hjälpen något längre än till de kvalificerade arbetslösa, detta skulle förrycka de nuvarande principerna. Här är ju förutsatt, att man skall biträda de arbetslösa med betalande av hyra, av försäkringsavgifter o. d. — därtill står just även det direkta arbetslöshetsunderstödet till fritt förfogande för arbetslösa. Om man skulle, säger jag, här sträcka den här verksamheten någon smula längre, kan det visserligen sägas, att det kommer att rent finansiellt draga sina konsekvenser, men detta synes mig icke förrycka *principerna*, åtminstone icke på det sättet, att man skulle anse sig icke kunna vedervåga att lämna dylik utsträckt hjälp.

Jag har, herr vice talman, endast med dessa ord velat ha en liten erinran här fäst till protokollet, då ju detta även går till statsutskottet, med en hemställan, att statsutskottet vid omprövning av denna fråga jämväl må se på de risker och vådor, som skulle inträda, om man följde herr Hagmans linje och icke herr statsrådets.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman, mina herrar! Efter alla de anföranden, som hållits, och de olika påpekanden, som gjorts, skulle det egentligen icke vara mycket mer att säga. Det är likväl några synpunkter, som icke blivit framförda under debatten, som jag skulle vilja framhålla.

Först några ord med anledning av herr statsministerns anförande. Herr Branting har visserligen framhållit sin syn på saken, och det är uppenbart, att jag delar hans uppfattning härvidlag,

Svar å inter-
pellationer.
(Forts.)

men jag skulle vilja peka på några praktiska detaljer, som torde ha en viss betydelse.

Det är givet, att för bekämpande av arbetslösheten det viktiga av allt är att söka bereda tillfällen till verkligt produktivt arbete, och icke att lämna understöd.

Våra fabrikanter och verkstadsägare vilja naturligtvis intet hellre än att få driften i gång. Att det nu för många fabrikanter icke lönar sig att hålla driften i gång eller finnes avsättningsmöjlighet beror helt säkert på flera omständigheter. Jag vill dock erinra om mellanhändernas ställning till försäljningsförhållandena.

Hos våra grosshandlare och minuthandlare ligga uppenbarligen för närvarande väldiga lager av färdiga varor, något som i hög grad bidrager till, att produktionsverksamheten i väsentlig mån stoppas. Att dessa varupartier ligga i lager utan att försäljas, är inte uteslutande beroende på affärsmännens vinstbegär, utan att så sker är i främsta hand en följd av att varorna fallit så mycket i pris. Affärsmännen ha inköpt varorna till högt pris, och de vilja naturligtvis inte taga den förlust, som skulle uppkomma vid försäljning till dagens pris, utan de försöka ligga inne med varorna så länge de förmå, varigenom stagnation i hela affärsrörelsen givetvis måste uppkomma. Det finns ju icke något medel, som direkt kan bota dessa missförhållanden, men jag vädjar till regeringen att undersöka, om man inte skulle kunna tänka sig några åtgärder, som i viss mån skulle kunna medverka till en affärsrörelse vid sidan om den legitima handeln. Det förhåller sig ju faktiskt så, att man i avseende å mellanhänderna kan säga att det är alldeles som en upplåst ballong, som det gäller att peta håll på. Hur detta skall gå till, är dock mycket svårt att säga.

Belysande är en uppgift, som jag nyligen erhöll. En fabrikant i Norrköping hade förfärdigat ett större parti ylletyger — alldeles prima vara — ett parti, som stod honom till 9 kronor 25 öre metern. Han erbjöd grosshandelsfirmorna här i Stockholm varan till ett pris av 9 kronor jämnt. Man svarade honom emellertid överallt: hur tror ni, att vi skulle kunna vara villiga att köpa varor för 9 kronor metern, när vi ligga inne med liknande vara, som kostar oss det dubbla priset. Det är klart, att vi måste sälja den varan först, och vi kunna inte sätta ned priset alltför mycket, ty följden skulle bli att vi gjorde för stora förluster.

Det är ett faktum, att handlande inom textil-, sko- och i viss mån även inom järnvarubranscherna ligga inne med ofantliga lager. Fabriken ha visserligen satt ned priserna rätt så väsentligt, men i detaljhandeln har man icke så stor kännning av de nedsatta priserna. Det gäller enligt min tanke att nu söka finna en form för att så att säga spränga gross- och detaljhandeln. Det är visserligen givet, att det blir en del affärsmän, som därigenom måste drabbas av ruin, de få gå i konkurs, då deras affärsställning icke orkar med en sådan påfrestning. Men detta kan inte hjälpas, ty mellanhänderna böra inte få förorsaka en stagnation på det sätt, som nu synes ske.

Jag skulle vilja föreslå de fabrikanter och industriidkare, som

rinnas här i kammaren, liksom de, vilka min röst eljest kan nå, att de söka verka för, att industrierna skaffa sig t. ex. ett eller annat försäljningskontor vid sidan om den legitima handeln. Jag vet, att så skett i andra länder. Jag tror, att det skulle verka prissänkande om det sattes upp några »fabriksbodas», där man direkt försälde till allmänheten.

Jag förstår naturligtvis, att mycket allvarliga anmärkningar kunna framställas mot denna tanke, och jag vill icke upprepa dem — jag inser, att de måste komma — men jag undrar, om inte något försök i den riktningen likväl borde göras.

Det förefaller mig, som om regeringen även skulle kunna direkt bidra till nedbringande av varuprisen genom att ålägga de affärsdrivande verken att förmedla försäljning av tyg och kläder till tjänstemännen, så att dessa skulle därigenom kunna få varor till de nuvarande fabrikspriserna och slippa köpa från de dyra varulager, mellanhänderna nu ligga inne med, samtidigt med att fabrikerne finge något om än ringa arbete.

En annan tanke, som jag skulle vilja erinra om, hänför sig till försäljningen av byggnadsmaterialier. Under den tid jag tillhörde regeringen, föranstaltade jag om en undersökning genom kapten Lind, huruvida inte en viss förmedlingsverksamhet vore möjlig och nyttig i detta avseende. Jag vet inte, hur långt denna undersökning fortskridit, men mig synes att det skulle vara möjligt att genom en stats förmedlingsverksamhet kunna hjälpa dem som bygga bostäder att i viss utsträckning få sina materialier förbilligade.

Innan jag övergår att säga några ord i anslutning till den kungl. propositionen, skulle jag först vilja nämna en sak beträffande herr Hages interpellation rörande förhållandena vid de arbetslösas hyresbetalning.

I likhet med vad herr statsministern gjorde gällande, synes det mig inte vara möjligt att stifta en lag, som sätter skyldigheten för de arbetslösa till punktlig hyresbetalning ur kraft. Jag skulle ändå till regeringens övervägande vilja framkasta tanken på en lag, som dock i väsentlig mån kunde mildra de nuvarande fordringarna härvidlag. Jag vet inte, om en sådan lagstiftning skulle medföra så stor nytta i alla samhällen, men på vissa håll tror jag, att den för visso skulle vara till stor nytta.

Såvitt jag läst hyreslagen rätt, är en hyresgäst, som hyr för kvartal eller hyr för år med skyldighet att betala hyran per kvartal, tvungen att erlagga de olika beloppen inom två dagar från kvartalets början. Sker inte detta och hyresvärden håller på sin rätt, finnes det laga skäl för uppsägning. Och när då en så stor brist på bostäder råder, som faktiskt för närvarande är fallet, komma naturligtvis hyresvärdarna ofta att göra allt för att få lägenheterna fria från hyresgäster. Kunde man då inte tänka sig en lag, som för tillfället satte dylika bestämmelser ur kraft, en lag, som t. ex. innebure, att om endast hyresgästen betalade å varje månad belöpande hyra i förskott detta skulle vara tillräckligt även i det fall att kvartalsbetalning är överenskommen. Jag medger villigt, som sagt, att man

Svar å interpellationer.

(Forts.)

Svar å inter-
pellationer.
(Forts.)

icke inom alla samhällen skulle vinna så mycket med en dylik reform — på många håll gälla ju hyresavtal med månadsbetalning — men det finns dock många orter, där kvartalsbetalning är det normala.

Jag skulle också vilja nämna ett par ord om skogssällskapens statsarbeten. Det har sagts mig från flera håll — uppgifterna jag fått kunna måhända vara oriktiga — att den lokala arbetsledning, som vid dessa statsarbeten fungerar på vissa håll, inte är den allra bästa. Jag förstår innerligt väl, att när det gäller att på en gång skaffa så många arbetsledare, som här behövas, man är tvungen att såsom sådana antaga en hel del yngre ingenjörer, militärer och andra personer, som stundom inte ha den erfarenhet som är behöfelig eller ha förmåga och insikt att leda arbetena rätt. Jag skulle vilja till socialministern och regeringen hemställa, att det för arbetslöshetskommissionen och ledningen av skogssällskapens statsarbeten framhålles, att det bör läggas mycket stor vikt vid spørsmålet, vilka personer som tillsättas såsom arbetsledare. Det får icke ordnas så, att den uppfattningen bland våra arbetslösa med skäl kan göra sig gällande, att nödhjulsarbeten äro arbeten i viss mån av straffnatur. De arbetslösa vilja ingenting hellre än att få arbete, och när de då erhålla detta till mycket låg avlöning, böra de kunna göra anspråk på, att arbetsledningen genom samråd med dem söker klara upp förhållanden, som ha med arbetsförhållandena att göra, att arbetarna över huvud få ett ord med i laget, där detta är möjligt. Det synes mig, att en sådan anda gott kunde få göra sig gällande. Därmed vill jag inte ha uttalat någon dom rörande de förhållanden, som hittills förevarit i detta avseende. Jag har endast velat understryka en synpunkt, en rent psykologisk synpunkt, som kan få sina återverkningar i fråga om arbeten på åtskilliga platser i landet.

Till sist ännu en synpunkt. Vissa farhågor ha på åtskilliga håll uttalats bland arbetarna, att skogssällskapens statsarbeten hålla på att övergå från att vara nödhjulsarbeten till att i viss mån bli ersättning för arbeten av permanent natur. En del kommuner ha till skogssällskapens statsarbeten överlämnat utförandet av vissa arbeten, som skulle göras inte i år utan kanske nästa år eller om ett par tre år. Därigenom bli naturligtvis arbetena utförda till ett billigare pris än eljest skulle vara förhållandet. De arbetare, som finnas å platser, där dylikt sker och som ordinarie skulle utföra arbetena, måste naturligtvis känna sig mycket missnöjda härmed. Det har gjorts framställningar från vissa orter, där man särskilt hyser farhågor i nämnda avseende, med begäran att en rättelse härutinnan bör åstadkommas. Man bör inte enligt min mening söka använda nödhjulsarbetsformen för att få ordinarie arbeten billigare utförda. Jag vill på det livligaste varna för att man beträder den vägen. Jag har den bestämda uppfattningen, att det inte är regeringens mening, att så skall ske, men man bör i alla fall noga se till, att inte en dylik tendens får insmyga sig, ty under sådana förhållanden åsidosätter man det ändamål, som man med nödhjulsarbetena avsett.

Herr talman, det var endast dessa små erinringar jag ville göra.

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet E k e b e r g: Herr vice talman! Jag begärde ordet i anledning av det önskemål på lagstiftningens område, som den ärade talaren anförde. Han ansåg, att det skulle vara lyckligt, om i sådana fall, då hyran bestämts att utgå per kvartal, det kunde beredas vederbörande möjlighet att undgå vräkning genom att i stället betala förskottsvis per månad. Jag är i den lyckliga belägenheten att kunna meddela den ärade talaren, att han redan är bönhörd. Det finnes nämligen, såvitt angår lägenhet, som omfattar högst fyra rum, kök däri inbegripet, en bestämmelse av detta innehåll i lagen mot oskälig hyresstegring av år 1920 8 § 7 mom.

Svar å interpellationer.
(Forts.)

Herr H a g e: Herr talman! Den av herr Eriksson i Grängesberg gjorda framställningen i denna sista fråga har nu fått ett svar av herr justitieministern. Men, såvitt jag förstår förhåller det sig på det sättet, att den bestämmelse, herr justitieministern nämnde, berör endast sådana platser, där hyresstegringslagen gäller och alltså hyresnämnder finnas. Men det finnes utom dessa ofantligt många platser här i landet, där det skulle vara till fördel, om det funnes en sådan bestämmelse, som herr Eriksson i Grängesberg har begärt.

Sedan skulle jag vilja säga utöver detta några ord med anledning av herr statsministerns anförande. Herr statsministern gjorde gällande, att här måste några lida för att vi skola komma fram till ett bättre prisläge. Härpå gick herr statsministern in på att svara på, vilka som skulle lida för detta i första hand. Såvitt jag förstod, var innebörden i herr statsministerns anförande, att detta skola just arbetarna göra i första hand. De skola ta emot den första stöten framför alla andra, när det gäller detta, som skall genomlidas, för att vi skola komma fram till andra förhållanden. Jag måste för min del säga, att det är mycket svårt att förstå en sådan tankegång. Särskilt svårt är det ock att förstå, att man gör gällande, att de här omhandlade arbetarna särskilt skola taga på sig de bördor, som här ställas i utsikt. Ty att märka är, att de arbetare, som beröras i propositionen nr 150, äro i stor utsträckning just sådana, som ha det allra sämst och som i alla tider haft det allra sämst. Här ingå bland dessa människor sådana, som ständigt varje år drabbas av återkommande arbetslöshet. Därför måste man säga, att dessa arbetare måste känna det hårt, då de mottaga en sådan förklaring som denna, att det är just de själva — fattiga och betryckta som de redan förut äro — som skola i första hand påtaga sig bördorna, då samhället skall gå igenom denna kris, som vi måste genomleva, för att vi skola komma till andra förhållanden.

Nu nämnde herr statsministern i sitt anförande även något om att han för sin del icke vill vara med om en sådan ändring i lönernas läge, som skulle resultera i en nedsättning av *reallönerna*. Jag tror för min del likväl, att man kan våga det påståendet, att såsom förhållandena här utvecklats sig i vårt land, med en massa lönenedsättningar, så har det här inträffat på flera områden, att *det blivit en faktisk nedsättning i reallönerna*, därför att prisnivån icke har gått

Svar å interpellationer.
(Forts.)

ned i den utsträckning, vari lönedepressningar ägt rum på vissa arbetsområden.

Det är ju för övrigt en ganska känd sak, att denna prisnivå går nedåt någorlunda sakta, d. v. s. med tämligen små steg, och det finnes ju för övrigt åtgärder eller åtminstone antydda åtgärder från regeringens sida, som nu också i dessa dagar äro ägnade att motverka en sådan nedgång i prisläget. Jag tänker härvid särskilt på det förhållandet, att man från ett utredande statsorgan framkommit med förslag om att ytterligare tillåta en ökning av hyresprisen.

För min del skulle jag vilja framställa en direkt vädjan till regeringen — när densamma säger sig vilja sträva efter att sätta ned priserna och föra ned det allmänna prisläget i vårt land till en lägre nivå — att avvisa sådana framställningar, som gå ut på att tillåta en ytterligare höjning av hyrorna utöver den hyresnivå, som vi nu kommit fram till. Jag vågar påstå — och det hör ju även till den här saken — att prisläget på hyresområdet nu kommit till en sådan punkt, att när man har den bestämda känslan, att vi måste få ned prisläget på *alla* områden, så måste man ha rätt framställa såsom första krav på regeringen, att densamma icke medverkar till att på *detta* område åstadkomma en ytterligare höjning av prisnivån, d. v. s. av hyrespriserna.

Herr Nylander: Herr förste vice talman, mina herrar! Man kunde av den föregående ärade talarens resonemang draga den slutsatsen, att de som vilja gå försiktigt fram i beviljande av arbetslöshetsunderstöd önska, att arbetarna skola taga den första stöten av de svårigheter, i vilka näringslivet nu inträtt. Jag kan likväl icke finna annat, än att han i det fallet gör sig skyldig till ett felaktigt resonemang, ty utvecklingen har just i stället blivit den, att företagen själva och naturligt nog dess ledare fått taga första stöten, de första konsekvenserna av den allmänna nu så djupgående depressionen överallt i världen. Då näringsidkarna se detta tillstånd, så är naturligt, att de måste undersöka alla de möjligheter, som kunna förefinnas för att upphjälpa sina företag ur den depression, vilken de nu överallt råkat uti.

De finna då, att en nödvändig förutsättning, för att en sådan upplyftning så småningom skall kunna ske, är en sänkning av arbetslönerna. Men detta är icke, vill jag säga, ett egoistiskt resonemang från näringsidkarnas sida, subjektivt sett, utan det är endast en, nationalekonomiskt sett, riktig tanke, som ligger bakom detta, en tanke, som en gång förverkligad måste bli till fördel för arbetarna själva. Ty icke kan väl någon, vilken såsom herr Hage vill utgiva sig för att särskilt representera arbetarna, påstå motsatsen, d. v. s. att en upplyftning ej bör ske.

Men att vi kommit i nuvarande tråkiga läge, ha vi icke enbart att tacka den nuvarande depressionen för, utan, såsom jag förut haft tillfälle framhålla, ha därtill bidragit vissa beslut av denna kammar, till vilka herr Hage bland andra själv medverkat. Jag vill i det

fallet exempelvis omnämna de olyckliga beslut, som fattats i skatteävensom andra frågor, vilka bidragit till, att vi äro i det läge, vari vi nu befinna oss.

Jag vill endast erinra om, hurusom jag, jag tror för tre år sedan, när det gällde en fråga om ökad skatt, gent emot vissa motståndare framhöll, att de på det sättet klippte av den gren, på vilken de själva sutto, därför att de därigenom sögo ut från och berövade näringslivet alla de medel, som vore för detsamma nödvändiga, när dåliga tider skulle stunda. Hade industrien haft dessa medel till förfogande, som vi då togo i anspråk, så hade det nu varit möjligt att hålla den i gång utan att behöva i så stor omfattning, som här ifrågasattes, tillgripa arbetslöshetsunderstöd.

Herr Eriksson i Grängesberg påpekade, att prisnivåns fastläsande till stor del berott på mellanhänderna. Ja, det är givet, att de ha sin andel i ansvaret, men det lät på honom, som detta skulle vara något särskilt svårt typiskt fall för vårt land.

Jag vill då gentemot detta invända, att personer eller firmor, som ligga inne med stora lager, naturligtvis söka hålla igen, när de fallande pristendenserna visa sig. Detta har tagit sig uttryck i alla länder och icke minst i Amerika. Men där har man i vissa fall vidtagit de ytterlighetsåtgärder, som herr Eriksson synbarligen tänkte på, när han nämnde, att ballongen skulle sprängas, och som bestätt i att man hänsynslöst indragit krediter och på det sättet fått ut lagren i marknaden och därigenom fortare än vad vi mäktat åstadkomma fått ned prisnivån. Det är emellertid klart, att vad man i det fallet kunnat göra i Amerika, det tillåter icke vårt lands ekonomiska ställning, ty då skulle allt här sluta i en katastrof både för affärsmännen, industriidkarna och arbetarna. I Amerika tager man icke den hänsyn till arbetslösheten som här, utan där resonerar man som så, att nu skall prisernas pressning nedåt fullföljas så skarpt som möjligt utan något hänsynstagande till arbetarna. Om vi däremot här i landet skulle gå för långt vid beviljande av arbetslöshetsunderstöd, så komme detta att leda till, att vi låste fast nu rådande tryckta situation genom att vi framskapa en konstlad köpkraft. Man får verkligen vara hans excellens statsministern tacksam för att han lagt frågan på den vida nationalekonomiska bas, där den nu i första rummet hör hemma. Vi måste vara försiktiga, när det gäller beviljande av och fastställande av villkoren för arbetslöshetsunderstöd. Jag ber, att ingen må missuppfatta mig när jag säger så, ty det innebär på intet sätt, att jag hyser någon avoghet mot vår arbetareklass. Tvärtom tror jag, att de som vilja fara försiktigt fram i detta fallet, handla mera till förmån för arbetareklassen, än de, vilka endast ropa efter nya miljoner och åter nya miljoner i arbetslöshetsunderstöd. Vi måste nämligen tänka på, att i den kris, där vi redan befinna oss och som vi tyvärr måste genomkämpa, är det nödvändigt att lägga an på ökad sparsamhet. Det hela mynnar dock ut i — och det har icke heller herr Branting jävat — att det är produktionskostnaderna och då särskilt arbetslönerna, som måste bringas ned, om vi skola få i gång näringslivet inom vårt eget land, så att vi kunna möta konkur-

Svar å interpellationer.
(Forts.)

rensen från utlandet, och vidare få i gång vår snart sagt helt och hållet avstannade export.

Herr E r i k s s o n i Grängesberg: Endast ett par ord. Jag skall be att få tacka herr justitieministern för den upplysning han lämnade. Jag hade ett minne av, att det skulle finnas en sådan bestämmelse som den av honom här omnämnda, men den fanns icke i hyreslügen, där jag sökt efter den, utan i en annan lag. Det önskemål jag framställt har sålunda redan blivit uppfyllt.

Jag skulle vilja hemställa till herr socialministern att lämplig myndighet genom cirkulär eller på annat sätt sökte påverka kommunerna att göra någonting för att underlätta de arbetslösa hyresbetalning till den 1 april. Propositionen har ju kommit så sent, att den icke kan behandlas före påsk. Det kommer att draga en å två veckor fram i april, innan så kan ske, och sedan skall kungörelse utfärdas i ämnet. Jag vill erinra om, att vi ha kvartalsskifte den 1 april, och det kommer då att bli mycket svårt för många. Jag vill ännu en gång understryka behovet av att kommunerna från auktoritativt håll uppmanas att hjälpa de arbetslösa med hyresbetalningen, och jag tror, att kommunerna kunna vara förvissade om, att riksdagen icke skall avslå Kungl. Maj:ts framställning om bidrag till hyrorna.

Så ett enda ord till om mellanhänderna. Samma företeelse, som vi fått bevittna i Sverige har gjort sig gällande såväl i Amerika, efter vad det sagts mig av personer, som studerat förhållandena därstädes, som även i andra länder. Fabrikanterna sänka sina priser oupphörligt, men de få icke sälja, ty mellanhänderna tynga marknaden med sina förut inköpta dyra lager. Förhållandet är som sagt likadant i andra länder. Nu har man emellertid sagt mig att man i Amerika har sprängt denna ringbildning eller vad man nu vill kalla den, mellanhänderna emellan, på två sätt, dels genom att bankerna resolut vägrat kredit, och dels också — och jag tror, att herr Nylander ger mig rätt att det icke var enbart krediten, som åstadkom sprängningen — genom att fabrikanterna överallt där det icke fanns möjlighet att få ut varorna på annat sätt, öppnade egna försäljningskontor. Båda dessa metoder hava anlitats i Amerika. Jag vill för vårt vidkommande särskilt peka på den sista metoden. Jag kan förstå, att fabrikanterna kunna vara rädda för den utvägen, men jag vill betona att här måste göras någonting.

Järnbruken t. ex. notera f. n. 35 öre per kg. för varmvalsat järn, d. v. s. något mer än dubbelt, eller högst 125 %, mot vad de togo före världskriget. Men det har uppgivits för mig, att ute i allmänna handeln få bönderna och andra mindre köpare betala ända till 60 å 80 öre och mer för de små partier järn de behöva. Detta beror på att järnhandlarna ligga inne med lager, som de ha kvar från den tiden, då järnet kostade dem från 70 öre och mer i inköp. Det är uppenbart, att då järnhandlarna följde med priserna, då de gingo uppåt, så böra de också följa med, när de gå nedåt. Göra de inte det, få järnbruken försöka att få ut järnet på annat sätt än genom järn-

handeln, ty det är icke rimligt, att en bonde skall betala högre priser för sina redskap, än vad som är fabrikenas pris med skälig vinst. *Svar å inderpellationer.*

Förhållandena inom textilbranschen äro likadana. Kunde man på något sätt få ned priserna, så att allmänhetens inköpspris komme på samma nivå, där fabrikspriserna faktiskt stå, så skulle det bli ökade försäljningsmöjligheter och därigenom också ökade arbetstillfällen.

Herr Winkler: Herr talman, mina herrar! Jag kan icke underlåta att taga kammarens tid i anspråk några minuter. Jag hade icke tänkt yttra mig i denna fråga, men då herr Eriksson i Grängesberg fortfarande kör med sitt resonemang om mellanhänderna på ett sätt, som visar, att han mycket litet känner till de verkliga förhållandena, måste jag i någon mån för kammaren klarlägga det verkliga läget av frågan.

Jag kallar icke dem affärsmän, som, vare sig det är engros- eller minutaffärer, sätta prisen på sina varor efter sådana principer, som herr Eriksson framhåller. Det är uppenbart, att varje återförsäljare, såväl grossister som minuthandlare, basera prisen icke på vad de själva ha givit för varan, utan på vad varan för dagen står i. Det är mycket möjligt, att man i vissa undantagsfall förfarit, som herr Eriksson relaterat, men jag vågar bestämt påstå, att det i den allmänna handeln icke går till på det sättet. Fabrikanterna, mina herrar, ha också sina sammanslutningar och sitt förstånd med avseende å försäljningarna, och jag kan varken förstå den yllefabrikant eller den grossist, herr Eriksson talade om, då han berättade, hur en fabrikant varit inne hos en handlande och ville sälja en vara för 9 kronor per meter och hur denne svarade, att han icke kunde köpa, därför att han redan köpt in samma slags vara till 16 kronor och skulle först sälja denna med god vinst. Jag tror, det vore en mycket dålig köpman, som skulle förfara på det sättet. Ty då varorna äro i fallande, gör var och en klokast i att sälja till dagspriset, alldeles oberoende av vad man givit själv. Och så förfares nog i allmänhet, ty det är alldeles säkert, att om den köpman som betalt 16 kronor håller på varan, då den sjunkit till 9 kronor, blir hans förlust endast ännu större. Och dessutom är det uppenbart, att yllefabrikanterna icke nöja sig med ett sådant svar. Då gå de naturligtvis till en annan återförsäljare, som icke har sådana lager inne, eller direkt till skräddare eller konsumenter. Jag känner till flera industrier, som sälja genom återförsäljare, och många fall då fabrikanterna bestämma prisen även för återförsäljaren.

Visserligen har jag mig bekant, att det finnes en sammanslutning, nämligen järnkramhandlarnas, som ännu icke lär ha följt med det allmänna prisläget så, som de borde göra, men detta är också, såvitt jag känner till, den enda sammanslutning, som förfarit på ett sådant sätt, och jag tror, att även dessa återförsäljare nu börja ändra taktik. För övrigt vill jag med avseende å järnvarorna säga, att jag vet, hurusom en affär, vilken jag är intresserad i, köpt in nästan hela sitt lager av en viss artikel — jag vill icke här nämna vilken, men

Svar å interpellationer.
(Forts.)

om herr Eriksson är intresserad av saken, skall jag med nöje stå till tjänst med ytterligare upplysningar — till ett pris av 550 kronor per ton, under det att inköpspriset för närvarande är 190 kronor per ton, men jag kan försäkra, att den firman aldrig skulle få sälja en bit eller en stång av det järnet, om den icke baserade sitt pris på det gällande dagspriset, utan försökte försälja det med basering på det pris — 550 kronor — den själv betalt.

Om herr Eriksson tar litet bättre reda på, hur det förhåller sig i dessa avseenden, tror jag, att han kommer att finna, att saken icke ligger så som han påstår. Den affärsman, som försökte förfara så, som han här nämnde, skulle snart bli överflyglad av nya konkurrenter, ty inom varje affär finnes det biträden, som förstå sig på saken, och i händelse affären skulle vara så lukrativ, att mellanhandsfirmorna kunde hålla försäljningspris, baserade på ett inköp av 16 kronor, för en vara, som stode i ett inköpspris av 9 kronor, skulle det snart uppstå en konkurrens, som skulle göra det omöjligt för dem att behålla sådana pris.

Det skulle vara mycket intressant att med anledning av den debatt, som här förts, även i övrigt ingå på det ekonomiska läget och arbetslönerna för närvarande, men jag vill icke längre upptaga kammarens tid, utan skall vid tillfälle återkomma till det ämnet. Till detta yttrande har jag föranletts därav, att jag anser, att herr Erikssons för andra gången upprepade påstående icke bör få stå oemotsagt i kammarens protokoll.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman, mina herrar! Det var ett yttrande av herr Nylander, som föranledde mig att begära ordet, nämligen att det skulle vara en del av riksdagen fattade beslut, speciellt i skattefrågor, som vore en av huvudorsakerna till den nuvarande krisen. Jag medger gärna, att särskilt den krigskonjunkturskatt, som uttagits under de senaste åren, varit i högsta grad betungande för näringsidkarna. Men jag skulle vilja fråga herr Nylander, som nu slog sig för sitt bröst och sade: »Jag varnade den gången, och jag har inte medverkat till de beslutena», hur han velat finansiera de statsutgifter, som voro oundgängligen nödvändiga under dessa år, därest man icke hade tillgripit beskattningen av krigsvinsterna.

Herr Nylander har själv här vid åtskilliga tillfällen förklarar, att vi måste öka dyrtidstilläggen åt statstjänarna, så att lönerna komma i nivå med vad som betalas av de privata företagen. Han har sagt oss, att om vi ej öka på dyrtidstilläggen, så riskerar staten att bli av med de skickligaste och bästa av sina tjänstemän och däri hade han kanske haft alldeles rätt. Utgifterna härför ha emellertid blivit betydande och till dem skall ytterligare läggas neutralitetsomkostnaderna. Dessa ofantliga statsutgifter måste motsvaras av poster på inkomstsidan, och herr Nylander vill väl inte få oss att tro, att det den tiden varit möjligt att genom konsumtionskatter på kaffe och socker eller några andra av de skatter, som herr Nylander framförallt älskar, taga ut de nödvändiga statsinkomsterna. Nej, hur hårt det

än må synas för oss allesammans att på sätt, som skett beskatta krigsvinsterna, så fanns, såvitt jag kan förstå, knappast någon annan möjlighet för att täcka de oundgängliga statsutgifterna, och under alla förhållanden tror jag, att vi, som beslöto dessa skatter, kunna anse oss väl försvarade.

Jag är övertygad om, att herr Nylander har rätt, när han säger, att om man icke beskattat dessa vinster på sätt som skett, skulle situationen nu varit vida bättre än den är, men detta endast under förutsättning, att företagen verkligen fonderat vinsterna och icke delat ut alltsammans till sina lottägare, ty om så skett, tror jag att ställningen varit ungefär densamma.

Herr W a h r e n: Herr talman! Som fabrikant från Norrköping, ehuru icke den fabrikant, som herr Eriksson i Grängesberg talar om, skall jag be att med några ord få bemöta herr Erikssons yttrande.

Beträffande den handlande, som herr Eriksson talade om, som icke ville köpa en vara för 9 kronor, då han hade lager inne, som han köpt för 16 kronor, får jag säga, att jag förstår honom mycket väl. Han hade antagligen själv så stort lager, han behövde, och ville icke skuldsätta sig ytterligare.

Beträffande idén, att fabrikanterna skulle själva upprätta försäljningskontor, medger jag, att det kan förefalla mycket frestande i dessa tider, då man ingenting kan sälja, men det är två saker, som i regel avhålla fabrikanterna därifrån. Dels vilja de icke stöta för huvudet alla sina kunder, dels ha de icke tillräckligt kapital.

Det finns för övrigt ännu ett annat sätt att få ned prisen, och för att belysa detta skall jag tillåta mig att berätta en liten anekdot. Jag var för en tid sedan i Newyork och behövde då för hemresan en varm väst. Jag gick in i en butik vid Fifth Avenue och frågade efter en sådan, och de begärde 42 dollars. Men jag köpte den inte, och jag fick sedan en lika bra väst för 8 dollars i en liten anspråklös butik, som låg litet mera avsides.

Herr N y l a n d e r: Beträffande herr Jönssons i Revinge replik till mig vill jag påpeka, att mitt yttrande framför allt gällde det förhållandet, att krigskonjunkturskatten — som herr Jönsson själv i sitt yttrande angav — var så skarpt lagd, att den inbragte staten så stora summor, att riksdagen sedermera ökade utgifterna därefter.

Vidare är det alldeles riktigt, att jag på den tiden talade för högre löner åt tjänstemännen, men jag gjorde detta särskilt ur den synpunkten, att det skulle ha varit synnerligen olämpligt att lämna dem helt och hållet utanför, när andra beviljats dyrtidstillägg och på så sätt även inom denna kår ävägbringa en sådan nivellering, som vis-sa element önska inom samhället.

§ 4.

Herr statsrådet *Dahlberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 154, angående om- och tillbyggnad av garnisonssjukhuset i Boden m. m.;

nr 155, angående anslag för täckande av under år 1920 uppkomnen brist å ordinarie reservationsanslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel;

nr 163, angående förändring av en utrangerad pansarbåt till tankpråm för oljetransport;

nr 178, med förslag till lag med vissa bestämmelser om förmynderskap för ommyndig medlem av det kungliga huset; och

nr 179, med förslag till lag om ändrad lydelse av 32 § 1 mom. i lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen.

Dessa propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 5.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:t å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 135, angående indragning av vissa professorsprebenden m. m.;

nr 136, angående tillfällig avlöningsförbättring för tre preparatorer vid naturhistoriska riksmuseet;

nr 137, angående ökade medel till stipendier åt dövstumläroverkselever;

nr 138, angående täckande av brist i staten för tekniska elementarskolan i Borås för år 1920; och

nr 139, angående biträdande skolföreståndarinnan Anna Kruzes löne- och pensionsförmåner;

till bankoutskottet propositionen, nr 142, angående vissa pensioner och understöd från allmänna indragningsstaten;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 144, med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen m. m.;

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 145, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 1 i ansvarighetslagen den 10 februari 1810 för statsrådets ledamöter, föredragande och Konungens rådgivare i kommandomål;

till statsutskottet propositionerna:

nr 150, angående anslag för bekämpande av arbetslösheten samt lindrande av nöd;

nr 158, angående anslag till anordnande vid kommunikationsverken av arbeten för bekämpande av arbetslösheten;

nr 143, angående telefon- och telegramavgifterna för tiden från och med den 1 juli 1921 m. m.; och

nr 148, angående dels ytterligare låneunderstöd till järnvägar mellan Brittatorp och Sävsjöström samt Sävsjöström och Älghult, dels ock statslån till järnväg mellan Mellerud och Billingsfors; samt

till jordbruksutskottet propositionen, nr 157, med förslag till lag

om ändrad lydelse av 12, 52 och 60 §§ i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

§ 6.

Vidare föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 25 och 26, statsutskottets utlåtanden nr 5 A och 5 B, bevillningsutskottets betänkande nr 11, jordbruksutskottets utlåtanden nr 25—27, andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 7 samt andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 5.

§ 7.

Härefter lämnades ordet till

Herr *and re vice talmannen*, som yttrade: Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att å föredragningslistan för morgondagens plenum måtte bland två gånger bordlagda ärenden först uppföras statsutskottets utlåtande nr 5 A och därefter statsutskottets utlåtande nr 5 B.

Denna hemställan bifölls.

§ 8.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Andersson* i Rasjön, nr 277, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 119, med förslag till lag om tillfälliga åtgärder till förekommande av skövling av skog å fastighet i enskild ägo; och

herr *Andersson* i Boda, nr 278, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 157, med förslag till lag om ändrad lydelse av 12, 52 och 60 §§ i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

Ifrågavarande motioner bordlades.

§ 9.

Herr *Eriksson* i Grängesberg, som på begäran nu erhöll ordet, anförde: Med stöd av bestämmelserna i § 55 riksdagsordningen tillåter jag mig hemställa, att motionstiden för propositionerna nr 143, 150 och 158 måtte, med hänsyn till den inträffande påskledigheten, utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter tjugu dagar från nämnda propositioners avlämnande.

Den av herr *Eriksson* i Grängesberg gjorda hemställan blev av kammaren bifallen.

Andra kammarens protokoll 1921. Nr 22.

§ 10.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 1 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1922 första huvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna; och

nr 1 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1921 första huvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna;

från bevillningsutskottet:

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 24 § i förordningen den 30 juni 1916 om krigskonjunkturskatt; och

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2, 3 och 6 §§ i förordningen den 19 november 1920 om byggnadsskatt; samt

från jordbruksutskottet:

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss garanti åt de svenska sockerfabriksaktiebolagen jämte en i ämnet väckt motion.

Vidare anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 85, till fullmäktige i riksgäldskontoret angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 2, i anledning av dels herr Sundlings motion, nr 227, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om bättre kontroll över automobilhastigheten å allmän väg på landet m. m., dels herr Danielssons motion, nr 232, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vissa ändringar i förordningen om automobiltrafik; och

nr 3, i anledning av herr Alexanderssons motion, nr 245, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om vissa avskilt belägna samhällens skyldighet att erlagga vägs katt.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr		under	14	dagar fr. o. m. den	16	mars,
»	<i>Hamrin</i>	»	14	»	»	»
»	<i>Jonsson</i> i Mörkhult	»	14	»	»	»
»	<i>Magnusson</i> i Tumhult	»	13	»	»	»
»	<i>Godin</i>	»	14	»	»	»
»	<i>Nilsson</i> i Vibberbo	»	14	»	»	»
»	<i>Bergström</i> i Bäckland	»	14	»	»	»
»	<i>Svensson</i> i Skönsberg	»	14	»	»	»
»	<i>Holmner</i>	»	14	»	»	»
»	<i>Holmgren</i>	»	6	»	»	»
»	<i>Clemedtson</i>	»	14	»	»	»
»	<i>Hansson</i> i Bäck	»	13	»	»	»
»	<i>Höglund</i>	»	14	»	»	»
»	<i>Wahren</i>	»	4	»	»	»
»	<i>Ericsson</i> i Sörbo	»	14	»	»	»
»	<i>Eriksson</i> i Östanfors	»	14	»	»	»
»	<i>andre vice talmannen</i>	»	14	»	»	»
»	<i>Björkman</i> i Norrköping	»	13	»	»	»
»	<i>Olsson</i> i Ramsta	»	14	»	»	»
»	<i>Jonsson</i> i Hökhult	»	14	»	»	»
»	<i>Andersson</i> i Höör	»	14	»	»	»
»	<i>Björklund</i>	»	14	»	»	»
»	<i>Björk</i>	»	14	»	»	»
»	<i>Öberg</i>	»	14	»	»	»
»	<i>Kloo</i>	»	14	»	»	»
»	<i>Borggren</i>	»	2	»	»	»
»	<i>Hansson</i> i Sölvesborg	»	2	»	»	»
»	<i>Wallerius</i>	»	14	»	»	»
»	<i>Brännström</i>	»	14	»	»	»
»	<i>Lindmark</i>	»	14	»	»	»
»	<i>Pehrsson</i> i Göteborg	»	14	»	»	»
»	<i>Waldén</i>	»	14	»	»	»
»	<i>Dahlén</i>	»	14	»	»	»
»	<i>Alexandersson</i>	»	11	»	»	»

och

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5,33 e. m.

In fidem
Per Cronwall.